

การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา
อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

สิงหาคม 2561

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยพะเยา

การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา
อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
สิงหาคม 2561
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยพะเยา

SCHOOL MANAGEMENT APPLYING GOOD GOVERNANCE OF SCHOOL ADMINISTRATORS
IN MAESAI DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE UNDER THE OFFICE OF CHIANG RAI
PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 3

An Independent Study in Partial Fulfillment of Requirements
for the Master of Education in Educational Administration

August 2018

Copyright of University of Phayao

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

เรื่อง

การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา

อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

ของ สุภาพรณ ยวนมาลัย

ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ของมหาวิทยาลัยพะเยา

..... อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัชิต สุทธิพงษ์)

..... คณบดีวิทยาลัยการศึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. สมบัติ นพรัก)

เรื่อง:	การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงราย เขต 3
ผู้ศึกษาค้นคว้า:	สุภาพรณ วัฒนมาลัย, การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง: กศ.ม. (การบริหารการศึกษา), มหาวิทยาลัยพะเยา, 2561
อาจารย์ที่ปรึกษา:	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รักษิต สุทธิพงษ์
คำสำคัญ	การบริหารสถานศึกษา, หลักธรรมาภิบาล

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลและข้อเสนอแนะในการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในสถานศึกษาอำเภอแม่สาย จำนวน 205 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ทั้ง 10 ด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ด้านหลักความเสมอภาค มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านหลักการมีส่วนร่วม ลำดับต่อมาคือ หลักประสิทธิภาพและหลักมุ่งเน้นฉันทามติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน หลักประสิทธิผล หลักการกระจายอำนาจและหลักการตอบสนอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน หลักการรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส และหลักนิติธรรม ตามลำดับ

Title: SCHOOL MANAGEMENT APPLYING GOOD GOVERNANCE OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN MAESAI DISTRICT, CHIANG RAI PROVINCE UNDER THE OFFICE OF CHIANG RAI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 3

Author: Supaphan Yuanmalai, Independent Study: M.Ed. (Educational Administration), University of Phayao, 2018

Advisor: Assistant Professor Dr. Ruksit Suttipong

Keyword School management, good governance

ABSTRACT

This self-study study aimed to study the state of school administration according to the principles of good governance and the recommendations for the educational management according to the principles of good governance for the school administrators in Mae Sai district, Chiang Rai Province, under the office of Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 3. The sample consisted of 205 teachers in Mae Sai District schools. The instrument used was the questionnaire, and the data were analyzed by using percentage, average, and standard deviation (S.D.). The study found that the overall of the educational management according to the principles of good governance for the school administrators in Mae Sai district, Chiang Rai Province, under the office of Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 3 in 10 aspects were at high level. When considering in each aspect, the equality aspect was the highest average, followed by the participation aspect, the performance principle and consensus focus average were equal, the effectiveness principles of decentralization and response average were equal, responsibility, transparency, and the principle of law respectively.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองฉบับนี้ สำเร็จได้เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์จาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รักษิต สุทธิพงษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าด้วยตนเอง ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ ซึ่งแนวทาง ตลอดจนช่วยตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ และหวังดี ตลอดมา จนทำให้การจัดทำการจัดการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองครั้งนี้เสร็จสมบูรณ์ ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอขอบพระคุณ คณะอาจารย์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะวิทยาลัยการศึกษามหาวิทยาลัยพะเยาทุกท่าน ที่ให้ความรู้อันทรงคุณค่าแก่ผู้ทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติ บุรณะชาติ อาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา ดร. ธนเสฏฐ์ สุภาภาศ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านป่าแดง นายภูวนารถ จันทาพูน ผู้อำนวยการโรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 5 ที่กรุณาตรวจเครื่องมือการวิจัย ซึ่งแนะแนวทางข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ในครั้งนี้ไปได้ด้วยดี

ขอขอบคุณ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ในสถานศึกษาอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือและความร่วมมือในการเก็บข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ตลอดจนพี่ ๆ เพื่อน ๆ น้อง ๆ สาขาวิชาการบริหารการศึกษาทุกท่าน ที่มีส่วนช่วยเหลือ เกื้อกูล และเสริมสร้างกำลังใจ จนทำให้การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ไปด้วยดี

ท้ายนี้ ผู้จัดทำขอขอบพระคุณบิดา มารดาผู้ให้กำเนิด ครู อาจารย์ผู้ได้อบรมสั่งสอน สมาชิกในครอบครัวทุกคนที่สนับสนุน และให้กำลังใจมาโดยตลอด จนทำให้ผู้จัดทำประสบความสำเร็จในการศึกษาด้วยดีตลอดมา

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากการศึกษาค้นคว้าฉบับนี้ ผู้จัดทำขอขอบและอุทิศแด่ผู้มีพระคุณทุก ๆ ท่าน

สุภาพรณ ยวนมาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
สมมติฐานของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
การบริหารสถานศึกษา	9
หลักธรรมาภิบาล.....	22
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	40
กรอบแนวคิดของการวิจัย	42
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	44
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	44
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	46

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ	46
การเก็บรวบรวมข้อมูล	48
การวิเคราะห์ข้อมูล	48
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	49
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	50
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	50
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของ ผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3	52
ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล	63
บทที่ 5 บทสรุป	66
สรุปผลการวิจัย	66
อภิปรายผลการวิจัย	71
ข้อเสนอแนะ	76
บรรณานุกรม	78
ภาคผนวก	83
ภาคผนวก ก รายงานผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	84
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	85
ภาคผนวก ค ผลการหาคุณภาพของเครื่องมือ	93
ประวัติผู้วิจัย	99

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	45
ตาราง 2 แสดงจำนวนและค่าร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	50
ตาราง 3 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติและลำดับที่ ของการบริหาร สถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3 ในภาพรวม	52
ตาราง 4 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของการบริหาร สถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3 หลักประสิทธิผล	53
ตาราง 5 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของการบริหาร สถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3 หลักประสิทธิภาพ	54
ตาราง 6 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของการบริหาร สถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3 หลักการตอบสนอง	55
ตาราง 7 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของการบริหาร สถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3 หลักการรับผิดชอบ	56
ตาราง 8 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของการบริหาร สถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3 หลักความโปร่งใส	57
ตาราง 9 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของการบริหาร สถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3 หลักการมีส่วนร่วม.....	58

ตาราง 10 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของการบริหาร
 สถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3 หลักการกระจายอำนาจ...59

ตาราง 11 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของการบริหาร
 สถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3 หลักนิติธรรม60

ตาราง 12 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของการบริหาร
 สถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3 หลักความเสมอภาค..... 61

ตาราง 13 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของการบริหาร
 สถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3 หลักมุ่งเน้นฉันทามติ62

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย.....	43
ภาพ 2 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	45

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มาตรา 39 สถานศึกษา และส่วนราชการ ตามมาตรา 34 (2) มีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ให้เป็นหน้าที่ของส่วนราชการนั้น ๆ โดยให้มีผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือหัวหน้าส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้ บริหารกิจการของสถานศึกษา หรือส่วนราชการ ให้เป็นไปตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ของทางราชการ และของสถานศึกษา หรือส่วนราชการ รวมทั้งนโยบายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาหรือส่วนราชการ ประสานการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา รวมทั้ง ควบคุมดูแลบุคลากร การเงิน การพัสดุ สถานที่ และทรัพย์สินอื่นของสถานศึกษาหรือส่วนราชการให้เป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ เป็นผู้แทนของสถานศึกษาหรือส่วนราชการในกิจการทั่วไป รวมทั้งการจัดทำนิติกรรมสัญญาในราชการของสถานศึกษาหรือส่วนราชการ ตามวงเงินงบประมาณที่สถานศึกษา หรือส่วนราชการได้รับตามที่ได้รับมอบอำนาจ จัดทำรายงานประจำปีเกี่ยวกับกิจการของสถานศึกษา หรือส่วนราชการ เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา อำนาจหน้าที่ในการอนุมัติ ประกาศนียบัตร และวุฒิปัตร์ของสถานศึกษา ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนด ปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวง ศึกษาธิการ ปลัดกระทรวง เลขาธิการสภาการศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา เลขาธิการคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รวมทั้งงานอื่นที่กระทรวงมอบหมาย

มาตรา 35 สถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามมาตรา 34(2) เฉพาะที่เป็นโรงเรียน มีฐานะเป็นนิติบุคคล เมื่อมีการยุบเลิกสถานศึกษาตามวาระหนึ่ง ให้ความเป็นนิติบุคคลสิ้นสุดลง

จากพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 ในมาตราที่ 39 และมาตราที่ 35 โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อให้การศึกษาเป็นไปอย่างคล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศชาติ โดยผู้บริหาร สถานศึกษา เป็นผู้ที่มีบทบาทอำนาจหน้าที่โดยตรงในการบริหารจัดการศึกษาให้บรรลุจุดมุ่งหมาย อันเป็นการบริหารงานในรูปแบบใหม่ที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะมีการรวบรวม จัดระบบ และใช้ ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นปัจจุบันช่วยในการบริหาร และตัดสินใจวางแผนกำหนดทิศทาง และดำเนินงานตามลำดับความสำคัญของปัญหา และนโยบายการบริหาร รวมทั้งกำกับ ติดตาม

ประเมินผลการดำเนินงานตามแผน ข้อสำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้บริหารมีอำนาจบริหารอย่างอิสระ และต้องรับผิดชอบต่อผลการตัดสินใจของตน ผู้บริหารจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจ กฎหมาย กฎระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน เพื่อสร้างความมั่นใจ และป้องกันข้อผิดพลาด และถูกฟ้องร้อง อันอาจจะเกิดขึ้น นอกจากนี้ การบริหารการศึกษาจะต้องเกี่ยวข้องกับ บุคคลภายนอกอยู่เสมอ เพื่อให้การบริหารและตัดสินใจมีความถูกต้อง เกิดประโยชน์สูงสุด จึงควรดำเนินการโดยใช้องค์คณะบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาตัดสินใจให้มากที่สุด และบริหารงานด้วยความโปร่งใส สุจริต สามารถตรวจสอบได้ โดยเฉพาะด้านการเงิน ซึ่งเป็นงบประมาณแผ่นดิน (เบญจวรรณ บัวบาน, 2558, หน้า 1-2)

ธรรมาภิบาลจัดเป็นแนวคิดสำคัญในการบริหารงาน และการปกครองในปัจจุบัน เพราะโลกปัจจุบันได้หันไปให้ความสนใจกับเรื่องของโลกาภิวัตน์ และธรรมาภิบาล หรือการบริหารจัดการที่ดีมากขึ้น แทนการสนใจเรื่องการพัฒนาอุตสาหกรรมดังแต่ก่อน เพราะกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจมีความสำคัญกระทบถึงกัน การติดต่อสื่อสาร การดำเนิน กิจกรรมในที่หนึ่งมีผลกระทบต่ออีกที่หนึ่ง การพัฒนาเรื่องของการเมืองการปกครองได้มุ่งให้ ประชาชนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น หากจะให้ประเทศมีการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน การมุ่งดำเนินธุรกิจ หรือปฏิบัติราชการต่าง ๆ โดยไม่ให้ความสนใจถึงเรื่องของสังคม ประชาชน และสิ่งแวดล้อม จึงเป็นไปได้ไม่ได้อีกต่อไป การมีการบริหารจัดการที่ดีจึงเข้ามาเป็นเรื่องที่ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญ และเริ่มมีการนำไปปฏิบัติกันมากขึ้น ธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดี เป็นประเด็นที่อยู่ใน ความสนใจของประชาชน โดยเฉพาะข้าราชการ และพนักงานบริษัทเอกชน เพราะธรรมาภิบาล เป็นการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตั้งมั่นอยู่บนหลักการบริหารงานที่เที่ยงธรรม สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีจิตสำนึกในการทำงาน มีความรับผิดชอบในสิ่งที่ได้กระทำ พร้อมตอบคำถามหรือตอบสนองต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และพร้อมรับผิดชอบ มีศีลธรรม จริยธรรม ในการทำงาน การคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในการรับรู้ ตัดสินใจ ดำเนินการ และประเมินผล ตลอดจนร่วมรับผลจากการตัดสินใจร่วมกัน นั้น มีการส่งเสริมสถานภาพหญิงชาย และการให้ความสำคัญกับกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้งคนด้อยโอกาส ตลอดจนการสร้าง ความเท่าเทียมกันทางสังคม ในการรับโอกาสต่าง ๆ ที่ประชาชนพึงจะได้รับจากรัฐอีกด้วย

เพื่อให้กระทรวงศึกษาธิการมีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ จึงได้ปฏิรูป โครงสร้างและระบบบริหารใหม่ การกำหนดให้สถานศึกษาเป็นนิติบุคคล มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ ที่จะทำให้สถานศึกษามีอิสระ มีความเข้มแข็งในการบริหาร เพื่อให้การบริหารเป็นไปอย่าง คล่องตัว รวดเร็ว และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศชาติ ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องจัดระบบการบริหารงาน ทั้งงานวิชาการ

งบประมาณ บริหารงานบุคคล และบริหารงานทั่วไป ให้มีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักธรรมาภิบาล หรือหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ที่ยึดทั้งหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบต่อสังคม หลักความโปร่งใส และหลักความคุ้มค่า เป็นเครื่องมือในการนำวิสัยทัศน์และนโยบายสู่การปฏิบัติ โรงเรียนในฐานะองค์การของรัฐและเอกชนซึ่งเป็นหน่วยงานทางการศึกษาในการพัฒนาเยาวชนของชาติที่เล็กที่สุด แต่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะขับเคลื่อนการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ แนวทางหนึ่ง ที่ควรนำมาถือเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินการด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน คือ การใช้หลักธรรมาภิบาล เพื่อการบริหารโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาท และเป็นตัวจักรที่สำคัญยิ่งต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการศึกษาให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ ผู้บริหารโรงเรียนจึงต้องเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะ เป็นผู้นำ การเปลี่ยนแปลง บริหารงานด้วยความซื่อสัตย์ เป็นธรรม โปร่งใส เป็นแบบอย่างที่ดี จะส่งผลให้ได้รับความศรัทธาเชื่อถือจากครู นักเรียน ผู้ปกครอง และคนในชุมชน (วิวน ตะนะ, 2554, หน้า 2)

แต่ในสภาพปัจจุบัน การบริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่ อำนาจในการบริหารจัดการ และการตัดสินใจ ยังขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษาเป็นหลัก ในการบริหารจัดการสถานศึกษา ส่วนมากจะมีการบริหารด้วยหลักธรรมาภิบาลในระยะเริ่มแรก อีกทั้งผู้บริหารบางคนยังคงบริหารด้วยวัฒนธรรมแบบเดิมที่มีการใช้พระเดชมากกว่าพระคุณ ยึดที่ตัวบุคคลหรือตัวผู้บริหารสถานศึกษาเป็นหลัก มากกว่าการทำงานเป็นทีม ทำให้เกิดการร้องเรียนถึงการไม่ได้ความเป็นธรรม และความไม่โปร่งใสในเรื่องของการบริหาร โดยเฉพาะด้านการเงินและพัสดุ ดังเช่น ผู้อำนวยการโรงเรียนแห่งหนึ่ง ถูกคณะครูภายในโรงเรียน และผู้ปกครองนักเรียน ร้องเรียนถึงการบริหารงานไม่โปร่งใส สร้างความไม่พอใจต่อการบริหารงาน สำหรับการบริหารงานที่ไม่เป็นที่น่าพอใจ ประกอบด้วย การก่อสร้างซ่อมแซมอาคารสถานที่ภายในโรงเรียนไม่มีแผนปฏิบัติการรองรับ โดยเฉพาะในเรื่องการเบิกจ่ายงบประมาณ การเบิกจ่ายโครงการอาหารกลางวัน ในช่วงที่เด็กนักเรียนปิดภาคเรียน ค่าสาธารณูปโภค เช่น ค่าน้ำประปา ค่าไฟฟ้า และค่าโทรศัพท์ ถูกหน่วยงานดังกล่าวทวงถามมาโดยตลอด เงินรายได้จากกิจกรรมวันเด็กไม่มีการชี้แจงให้ทราบ เงินที่ได้รับจากบริษัท ห้างร้าน และโรงงาน ไม่มีการดำเนินการหรือชี้แจง เงินจากสหกรณ์ร้านค้าโรงเรียน ที่มีการซื้อขายสินค้าในร้านค้า แต่ไม่มีการนำเงินส่งสหกรณ์ร้านค้า หรือชี้แจง และเงินคงเหลือจากอาหารกลางวันให้แก่เด็กนักเรียน ไม่มีการชี้แจงให้ทราบ ปัญหาที่เกิดขึ้น เนื่องจากมีครูหลายคนจะต้องเข้าไปร่วมรับผิดชอบ โดยเฉพาะเรื่องการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ

ซึ่งการเบิกเงินไปทำตามโครงการที่แจ้งไว้ ผู้อำนวยการโรงเรียนไม่ทำการชี้แจง (ผู้จัดการ, สื่อออนไลน์, 2558)

จากปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีคุณธรรมในการบริหารงาน มีความโปร่งใสในการบริหารงาน และสามารถตรวจสอบได้ ตลอดจนเกิดประโยชน์สูงสุด แก่ผู้เรียน ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศชาติ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องสภาพ การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัด เชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 เพื่อเป็นแนวทาง ในการใช้หลักธรรมาภิบาลในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ที่จะทำให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพ สามารถที่จะพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร สถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3

สมมติฐานของการวิจัย

1. สภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก
2. ข้อเสนอแนะในการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ขอบเขตของการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยจึงกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ มุ่งศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา 10 ด้าน ได้แก่ หลักประสิทธิผล หลักประสิทธิภาพ หลักการตอบสนอง หลักการรับผิดชอบต่อหลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักการกระจายอำนาจ หลักนิติธรรม หลักความเสมอภาค และหลักมุ่งเน้นฉันทามติ

2. ด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูในสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 442 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ประจำปีการศึกษา 2560 จำนวน 442 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan 1970 อ้างอิงใน พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540, หน้า 303) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 205 คน ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบอย่างง่าย

3. ด้านตัวแปร

3.1 ตัวแปรต้น ประสิทธิภาพการทำงานของครูในการปฏิบัติหน้าที่ น้อยกว่า 10 ปี 10-20 ปี และ 20 ปีขึ้นไป

3.2 ตัวแปรตาม การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ทั้ง 10 ด้าน ได้แก่

3.2.1 หลักประสิทธิผล

3.2.2 หลักประสิทธิภาพ

3.2.3 หลักการตอบสนอง

3.2.4 หลักการรับผิดชอบต่อ

3.2.5 หลักความโปร่งใส

3.2.6 หลักการมีส่วนร่วม

3.2.7 หลักการกระจายอำนาจ

3.2.8 หลักนิติธรรม

3.2.9 หลักความเสมอภาค

3.2.10 หลักมุ่งเน้นฉันทามติ

นิยามศัพท์เฉพาะ

การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

หลักธรรมาภิบาล หมายถึง หลักการบริหารงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ประกอบด้วยหลัก 10 ประการ ได้แก่ หลักประสิทธิภาพ หลักประสิทธิผล หลักการตอบสนอง หลักการรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักการกระจายอำนาจ หลักนิติธรรม หลักความเสมอภาค และหลักมุ่งเน้นฉันทามติ

หลักประสิทธิผล หมายถึง ผลการปฏิบัติราชการที่บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของแผนการปฏิบัติราชการ ตามที่ได้รับงบประมาณมาดำเนินการ โดยการปฏิบัติราชการจะต้องมีทิศทาง ยุทธศาสตร์ และเป้าประสงค์ที่ชัดเจน มีกระบวนการปฏิบัติงานและระบบงานที่เป็นมาตรฐาน รวมถึงมีการติดตาม ประเมินผล และพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง และเป็นระบบ

หลักประสิทธิภาพ หมายถึง การบริหารราชการตามแนวทางการกำกับดูแลที่ดีที่มีการออกแบบกระบวนการปฏิบัติงานโดยใช้เทคนิค และเครื่องมือการบริหารจัดการที่เหมาะสม ให้องค์กรสามารถใช้ทรัพยากรทั้งด้านต้นทุน แรงงาน และระยะเวลา ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาขีดความสามารถในการปฏิบัติราชการตามภารกิจ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม

หลักการตอบสนอง หมายถึง การให้บริการที่สามารถดำเนินการได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด และสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ รวมถึง ตอบสนองตามความคาดหวัง/ความต้องการของประชาชนผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลาย และมีความแตกต่าง

หลักการรับผิดชอบ หมายถึง การแสดงความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ และผลงานต่อเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยความรับผิดชอบนั้นควรอยู่ในระดับที่สนองต่อความคาดหวังของสาธารณะ รวมทั้ง การแสดงถึงความสำนึกในการรับผิดชอบต่อปัญหาสาธารณะ

หลักความโปร่งใส หมายถึง กระบวนการเปิดเผยอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งแจ้งได้เมื่อมีข้อสงสัย และสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอันไม่ต้องห้ามตามกฎหมายได้อย่างเสรี โดยประชาชนสามารถรู้ทุกขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม หรือกระบวนการต่าง ๆ และสามารถตรวจสอบได้

หลักการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ข้าราชการ ประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทุกกลุ่ม มีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิดแนวทาง ร่วมการแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจ และร่วมกระบวนการพัฒนาในฐานะหุ้นส่วนการพัฒนา

หลักการกระจายอำนาจ หมายถึง การถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจ ทรัพยากร และภารกิจ จากส่วนราชการส่วนกลาง ให้แก่หน่วยการปกครองอื่น (ราชการบริหารส่วนท้องถิ่น) และภาคประชาชน ดำเนินการแทน โดยมีอิสระตามสมควร รวมถึงการมอบอำนาจ และความรับผิดชอบในการตัดสินใจ และการดำเนินการให้แก่บุคลากร โดยมุ่งเน้นการสร้าง ความพึงพอใจในการให้บริการต่อผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การปรับปรุงกระบวนการ และเพิ่มผลผลิตภาพ เพื่อผลการดำเนินงานที่ดีของส่วนราชการ

หลักนิติธรรม หมายถึง การใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ในการบริหาร ราชการ ด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

หลักความเสมอภาค หมายถึง การได้รับการปฏิบัติ และได้รับการอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกด้านชาย/หญิง ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษา การฝึกอบรม และอื่น ๆ

หลักมุ่งเน้นฉันทามติ หมายถึง การหาข้อตกลงทั่วไปภายในกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นข้อตกลงที่เกิดจากการใช้กระบวนการเพื่อหาข้อคิดเห็นจากกลุ่มบุคคล ที่ได้รับประโยชน์และเสียประโยชน์ โดยเฉพาะกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ซึ่งต้องไม่มีข้อคัดค้าน ที่ยุติไม่ได้ในประเด็นที่สำคัญ โดยฉันทามติไม่จำเป็นต้องหมายความว่า เป็นความเห็นพ้อง โดยเอกฉันท์

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา และรองผู้อำนวยการสถานศึกษา ในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย

ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

1. ผลจากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารการจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ผลจากการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดให้บริหารจัดการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ผู้วิจัยได้นำเสนอเอกสารและงานที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. การบริหารสถานศึกษา
 - 1.1 ความหมายของการบริหารสถานศึกษา
 - 1.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา
 - 1.3 หลักการบริหารสถานศึกษา
2. หลักธรรมาภิบาล
 - 2.1 ความหมายของธรรมาภิบาล
 - 2.2 ทฤษฎีบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล
 - 2.3 องค์ประกอบหลักธรรมาภิบาล
 - 2.4 ความสำคัญของธรรมาภิบาล
 - 2.5 การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร
 - 2.6 หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษา
 - 2.7 การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การบริหารสถานศึกษา

ความหมายของการบริหารสถานศึกษา

การบริหารสถานศึกษา จะใช้เรียกว่า การบริหารโรงเรียนตามที่เรียกแต่ก่อนก็ได้ การบริหารสถานศึกษานั้น เป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องกำหนด แผนงาน วิธีการ ตลอดจนขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ เพราะถ้าระบบบริหารภายในสถานศึกษาไม่ดี จะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่น ๆ ของหน่วยงานได้ ดังนั้นความสำเร็จ หรือความล้มเหลวในการบริหารสถานศึกษา จึงขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ นักวิชาการด้านการศึกษาได้ให้นิยาม หรือความหมายของการบริหารโรงเรียน ไว้ดังนี้

นิพนธ์ กิณาวงศ์ (2543, หน้า 12) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียน คือ กระบวนการต่าง ๆ ในการดำเนินงานของกลุ่มบุคคล ซึ่งเรียกว่า ผู้บริหาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม

สมคิด บางโม (2544, หน้า 153) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาประชากรของประเทศที่สำคัญยิ่ง เป็นหน่วยงานที่ใช้ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ จำนวนมากมาย หากการจัดการบริหารงานในโรงเรียนขาดประสิทธิภาพ ผลผลิตของโรงเรียน คือ นักเรียนที่สำเร็จออกไป ย่อมมีประสิทธิภาพต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาประเทศย่อมล่าช้าตามไปด้วย

บุญจันทร์ จันทร์เจียม (2548, หน้า 13) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การปฏิบัติภารกิจของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบในด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่สถานศึกษากำหนดไว้

ถวิล เกษสุพรรณ (2552, หน้า 32) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงาน หรือกิจกรรมต่าง ๆ ทางการศึกษา ที่บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมมือกัน ดำเนินงาน โดยใช้ทรัพยากรการบริหารเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นสมาชิกที่ดี มีคุณภาพของสังคม ตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

สมเดช สารวันดี (2553, หน้า 32) กล่าวว่า การบริหารการศึกษา หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลปะในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกระบวนการเรียนรู้ และความจริงของงอกงามของบุคคล และสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ศิลาปีย์ อ่องตระกูล (2552, หน้า 8) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินงานร่วมกับกลุ่มบุคคลมืออาชีพ และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อให้บริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคมตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียน หรือสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่เป็นระเบียบแบบแผนในการจัดกิจกรรมทางการศึกษา โดยกลุ่มบุคคลต่าง ๆ เพื่อดำเนินการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เป็นภารกิจที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องสามารถนำองค์กรให้อยู่รอด ต้องกำหนดแผนงาน วิธีการ ตลอดจนขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ โดยการใช้ทรัพยากรที่เหมาะสมให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งคน เงิน วัสดุ รวมถึงการจัดการที่ดี ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีความรู้ ทักษะ มีวิสัยทัศน์ในการบริหาร ดังนั้น ความสำเร็จ หรือความล้มเหลวในการบริหารสถานศึกษา จึงขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษา

ทฤษฎีการบริหารองค์การสี่ทฤษฎีหลัก

ทฤษฎีการบริหารองค์การ อาจจัดกลุ่มได้เป็น 4 กลุ่มหลัก ดังนี้

1. ทฤษฎีการบริหารองค์การตามแนวคิดคลาสสิก (Classical Organization Theory)
2. ทฤษฎีการบริหารองค์การเชิงมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations School)
3. ทฤษฎีการบริหารองค์การตามแนวทฤษฎีระบบ (System Theory)
4. ทฤษฎีการบริหารองค์การตามแนวปฏิบัติการทางสังคม (Social Action Theory)

จุดเน้นของแต่ละกลุ่มทฤษฎี

1. ทฤษฎีการบริหารองค์การตามแนวคิดคลาสสิก แบ่งย่อย ๆ เป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1.1 กลุ่มการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ของเทย์เลอร์ (Scientific Management)

1.2 กลุ่มทฤษฎีองค์การอย่างเป็นทางการของฟายอล (Formal Organization Theory)

1.3 กลุ่มทฤษฎีการบริหารแบบราชการ (Bureaucracy) ของแมกซ์ เวเบอร์

1.1 ทฤษฎีการบริหารองค์การเชิงวิทยาศาสตร์

เป็นทฤษฎีตามแนวคิดและการศึกษาวิจัยของ เฟรดเดอริก เทย์เลอร์ (Frederick Taylor) ผู้มีชีวิตอยู่ในสหรัฐอเมริกา ในช่วง ค.ศ. 1856–1915

ความมุ่งหมายสูงสุดของแนวคิดเชิงวิทยาศาสตร์ คือ จะจัดการบริหารธุรกิจหรือโรงงาน ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดได้อย่างไร

ก่อนอื่นควรทราบเสียก่อนว่า ประวัติศาสตร์ของมวลมนุษยชาติทุก ๆ สังคมทุก ๆ ยุคสมัย แสวงหาวิธีการทำงานที่ก่อให้เกิดผลสำเร็จ ประเด็นหลักของการทำงานร่วมกัน คือ จะแบ่งงานกันอย่างไรจึงจะทำให้เกิดประสิทธิภาพ อาดัม สมิท (Adam Smith) ในหนังสือ “The Wealth of Nations” ซึ่งเป็นรากเหง้าของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ได้กล่าวถึงการแบ่งงานกันเฉพาะทาง เช่น งานการผลิตเข็มหมุด หากแบ่งขั้นตอนการผลิตให้แต่ละขั้นทำได้ง่ายที่สุด เร็วที่สุด ให้แต่ละคนรับผิดชอบเฉพาะขั้นตอนนั้น การผลิตเข็มหมุดจะได้จำนวนเพิ่มมากขึ้นหลายเท่าของการผลิตเข็มหมุดโดยคนเดียวที่ดำเนินการทุกขั้นตอน การแบ่งงานให้มีความเฉพาะทาง เพื่อให้ผู้ทำงานเกิดความชำนาญในการทำงานนั้น จึงเป็นหลักสำคัญของแนวทางธุรกิจในยุคอุตสาหกรรม

เฟรดเดอริก เทย์เลอร์ ก็คือ ผลผลิตยุคอุตสาหกรรม ฉะนั้นในงานวิจัยเรื่อง “Time and Motion Studies” ค.ศ. 1911 เทย์เลอร์ ได้แสวงหาวิธีการที่ดีที่สุด และเชื่อว่าในทางวิทยาศาสตร์มีวิธีการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์เพียงวิธีเดียวที่ดีที่สุด เราจะต้องค้นพบให้ได้

ฉะนั้น เทย์เลอร์จึงเชื่อในการแสวงหาวิธีการแบ่งงานกันเฉพาะทาง และให้มีสายบังคับบัญชา หรืออาจควบคุมดูแลแต่ละขั้นตอน โดยผู้ปฏิบัติในระดับล่างต้องรับผิดชอบต่อระดับบน

นอกจากนั้น เพื่อให้ภารกิจสำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด เทย์เลอร์ เสนอระบบการจ้างงาน (จ่ายเงิน) บนพื้นฐานของการสร้างแรงจูงใจ เช่น ให้ค่าจ้างตามจำนวน ชิ้นส่วนที่แต่ละคนผลิตได้เป็นวัน

หลักวิทยาศาสตร์ของเทย์เลอร์สรุปง่าย ๆ ประกอบด้วย 3 หลักการ

1.1.1 การแบ่งงาน (Division of Labors)

1.1.2 การควบคุมดูแลบังคับบัญชาตามสายงาน (Hierarchy)

1.1.3 การจ่ายค่าจ้างเพื่อสร้างแรงจูงใจ (Incentive Payment)

ทฤษฎีของเทย์เลอร์ใช้กันมากในการจัดการธุรกิจและโรงงาน ในช่วงปลาย ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 ในสหรัฐอเมริกา

1.2 ทฤษฎีบริหารองค์การอย่างเป็นทางการ (Formal Organization Theory)

ทฤษฎีที่สองในตระกูลคลาสสิก คือ ทฤษฎีการบริหารองค์การอย่างเป็นทางการ ซึ่งมาจากแนวคิดของฟายอล (Fayol) ที่วางหลักการบริหารองค์การไว้ว่า จะต้องประกอบด้วย หลัก 7 ประการ ดังนี้

1.2.1 หลักการทำงานเฉพาะทาง Specialization ก็คือ การแบ่งงานให้เกิด ความชำนาญเฉพาะทาง

1.2.2 หลักสายบังคับบัญชา ที่เริ่มต้นจากยอดพีระมิดของผู้บังคับบัญชาสูงสุด สู่ระดับต่ำสุด เรียกในภาษาอังกฤษว่า “Scalapinciple”

1.2.3 หลักเอกภาพของการบังคับบัญชา Unity of Command

1.2.4 หลักขอบข่ายของการควบคุมดูแล Span of Control คือ หลักที่ว่าผู้ควบคุมดูแล ควรจะคุมผู้ใต้บังคับบัญชาที่ต้องดูแลจำนวนเท่าไรจึงจะเหมาะสม และมีประสิทธิภาพที่สุด ฟายอล เสนอว่า ควรมีการควบคุมดูแลไม่เกิน 5-6 คน หรือผู้ดูแลหนึ่งคนต่อ 6 คน ที่อยู่ภายใต้ การดูแล

1.2.5 การสื่อสารแนวตั้ง Vertical Communication การสื่อสารโดยตรง จากเบื้องบนสู่เบื้องล่าง

1.2.6 หลักการแบ่งระดับการบังคับบัญชา และสายเสนาธิการ Line and Staff Division การบังคับบัญชาต้องผ่านสายบังคับบัญชา “line” ส่วนสายเสนาธิการ คือ การให้คำแนะนำ สายวิชาการแยกออกมาต่างหาก จัดไว้เป็นสายที่ปรึกษา

แนวคิดของการจัดโครงสร้างขององค์การแบบฟายอลน์ ต่อมา ลูเทอ กูลิค (Luther Gulick) ได้นำมาปรับ และกลายเป็นคัมภีร์ของการจัดองค์การในยุคต้นของศาสตร์การบริหาร กูลิค ปรับเป็นหลักที่มีอักษรย่อว่า “POSDCORB” ซึ่งนักศึกษาบริหารศาสตร์ยุคหลังสงครามโลก ท้องกันอย่างยิ่งในใจ POSDCORB ย่อมาจาก Planning, Organizing, Staffing, Directing, Coordinating, Reporting, Budget หรือการวางแผน การจัดการ การบรรจุบุคลากร การชี้แนะ การประสานงาน การรายงาน และการจัดงบประมาณ

หลัก POSDCORB ใช้การเป็นแนวของการจัดการบริหารองค์การ และระบบราชการ รวมทั้งหลักของฟายอล

1.3 ทฤษฎีบริหารองค์การในระบบราชการ (Bureaucracy)

หลักการและแนวคิดที่สามในตระกูลคลาสสิกนี้ มาจากแนวคิดของ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) ที่กล่าวถึงหลักการบริหารราชการที่ประกอบด้วย

1.3.1 หลักของฐานอำนาจจากกฎหมาย ทุกคำสั่งมาจากอำนาจที่กำหนดไว้ในกฎหมาย หรือกฎระเบียบ

1.3.2 การแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบมีฐานทางกฎหมาย หรือกฎระเบียบชัดเจน ฉะนั้นต้องยึดกฎระเบียบกฎเกณฑ์เป็นหลัก

1.3.3 การแบ่งการตามความชำนาญเฉพาะทาง

1.3.4 การบริหารงานไม่เกี่ยวกับผลประโยชน์ส่วนตัว แต่เป็นไปตามกฎหมาย และผลประโยชน์สาธารณะ

1.3.5 มีระบบความมั่นคงในอาชีพ การเลื่อนขั้น เลื่อนระดับ เป็นไปตามหลักอาวุโส และระบบคุณธรรม

แนวคิดสามแนว หรือทฤษฎีบริหารองค์การสามแนวดังกล่าว จัดว่าเป็นกลุ่มของทฤษฎีเดิม เรียกว่า “คลาสสิก” (Classic) ซึ่งข้อสมมติฐาน คือ มนุษย์มีเหตุผล และใช้หลักของเหตุผลในการบริหารงาน ขณะเดียวกันทฤษฎีบริหารดังกล่าวก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า มองคนมนุษย์ประดุจเป็นเครื่องมือ หรือหุ่นยนต์ ที่ต้องอยู่ในกรอบขององค์การที่มีลักษณะของเครื่องยนต์กลไก (mechanistic) จึงมีข้อจำกัด แต่ทั้งสามแนวคิด หรือสามทฤษฎียังเป็นพื้นฐานของการบริหารในระบบราชการจนกระทั่งมีทุกวันนี้ “ระบบราชการ” จึงมีทั้งข้อดีข้อเสีย ดังที่เราทราบกัน ข้อเสีย คือ สายบังคับบัญชายืดยาวการทำงานต้องอ้างอิงกฎระเบียบ จึงชักช้าไม่ทันกับการแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน เรียกว่า ระบบ “red tape” แต่ข้อดีก็มีมากทั้งด้านการบริหารโดยยึดผลประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก มิใช่ผลประโยชน์ส่วนตัว การบังคับบัญชา การเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง ก็มีระบบระเบียบแน่ชัด ไม่มีระบบอภิสิทธิ์หรือไร้ระเบียบ

แต่ข้อดีดังกล่าว ปัจจุบันนี้ก็ถูกกัดกร่อนด้วยปรากฏการณ์ของการทุจริต และการแทรกแซงทางการเมืองและการเศรษฐกิจจากนักการเมืองและพ่อค้าวาณิช ทำให้ระบบราชการเริ่มมีปัญหา

2. ทฤษฎีการบริหารองค์การเชิงมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation School)

จุดอ่อนของทฤษฎีการบริหารตามแนวคลาสสิกสามแนวทางที่กล่าวมาแล้ว มีจุดอ่อนที่สำคัญในทัศนะของกลุ่มมนุษยสัมพันธ์ก็คือ การมององค์การเป็นเครื่องยนต์กลไก และสมาชิกขององค์การเป็นเพียงเครื่องมือ แต่ตามข้อเท็จจริงสมาชิกขององค์การเป็นยิ่งกว่านั้น คือ มีความเป็นมนุษย์ และมนุษย์ย่อมสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันแบบมนุษย์ ทำให้เกิดกลุ่มที่ไม่เป็นทางการในองค์กรต่าง ๆ

การวิจัยที่นำไปสู่ข้อค้นพบดังกล่าวคือ การวิจัยที่เรียกว่า “Hawthorne Experiment” ที่เมโย (Mayo) กับคณะ ทำการวิจัยในช่วงทศวรรษที่ 1920 และ 1930 การวิจัยเริ่มต้นที่ข้อสมมติฐานว่า สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการทำงานของคนงาน ดังนั้น คณะวิจัยจึงทดลองปรับเปลี่ยนความสว่างของแสงไฟในที่ทำงาน การยืดหดเวลาของการทำงานในแต่ละวัน ระยะเวลาการหยุดพัก ผลที่ได้สร้างความประหลาดใจแก่ผู้วิจัย คือ การปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ มิได้มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของคนงาน แต่ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางบวก คือ การที่นักวิจัยลงไปสัมภาษณ์ถามความรู้สึกของคนงานกลับทำให้เกิดผลดี ผลดังกล่าวเรียกกันในสมัยต่อมาว่า “Hawthorne Effects” คือ การเข้าไปสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลมักจะทำให้เกิดการตื่นตัว หรือทำให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลงเสมอ

แต่ข้อค้นพบที่สำคัญซึ่งกลุ่มนักวิจัยมิได้คาดคิดมาก่อน ก็คือ การค้นพบว่าคนงานสร้างกลุ่มแบบไม่เป็นทางการในองค์การ ที่เรียกในภาษาอังกฤษว่า “Informal Grouping” เกิดทัศนคติของกลุ่มแนวคิดแนวปฏิบัติที่แฝงอยู่ในองค์การ ทำให้เกิดแนวคิดใหม่ที่ว่า ความสัมพันธ์ของมนุษย์มีความสำคัญมาก ซึ่งทฤษฎีคลาสสิกไม่ได้เห็นความสำคัญ ฉะนั้น ประเด็นเรื่องขวัญกำลังใจ แรงจูงใจ ลีลาการเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการ การพลวัตกลุ่ม จึงเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสำเร็จขององค์การ

แนวคิดเชิงมนุษยสัมพันธ์ ดังกล่าวต่อมาได้เป็นต้นตระกูลของกลุ่มแนวคิดเชิงพฤติกรรมศาสตร์ของกลุ่มมนุษยสัมพันธ์ใหม่ ที่เรียกว่า “Neo-Human Relations School” ในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งประกอบด้วยนักคิด เช่น ลิเคิร์ต (Likert) ที่เน้นลีลาของการบริหารจัดการของผู้นำ อาร์โรจิส (Argyris) ซึ่งเน้นความมีสุขภาพที่ดีของสมาชิกขององค์กร

แมคกีร์เกอร์ (McGregor) ผู้เน้นแรงจูงใจ และเฮร์สเบิร์ก (Herzberg) ที่เน้นการจัดการของภารกิจ ให้มีความหลากหลายไม่น่าเบื่อ (Job enrichment) เป็นต้น

อาจจะกล่าวได้ว่าทฤษฎีการบริหารจัดการตามแนวมนุษยสัมพันธ์ มีบทบาทในการส่งเสริมการบริหารจัดการให้มีคุณภาพมากขึ้น และกลายเป็นส่วนสำคัญของทฤษฎีการบริหารองค์การ

3. ทฤษฎีการบริหารองค์การตามแนวทฤษฎีระบบ (System Theory)

ทฤษฎีระบบมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับองค์การ และการบริหารองค์การขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง ในแง่หนึ่งอาจกล่าวได้ว่า ทฤษฎีระบบทำให้แนวคิดของทฤษฎีต่าง ๆ มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ทฤษฎีระบบมีข้อสมมติฐานว่า สังคมเป็นระบบอุปมาเหมือนระบบของร่างกายมนุษย์ สัตว์ พืช ที่ทำงานเป็นระบบ โดยความหมายว่าทุก ๆ โครงสร้างของร่างกายมนุษย์มีส่วนสัมพันธ์กัน หากส่วนหนึ่งส่วนใดเกิดปัญหา (ติดเชื้อโรค) ก็จะกระทบการทำงานของอวัยวะส่วนอื่น ๆ ด้วย ขณะเดียวกันระบบของร่างกายมนุษย์ก็ดำรงอยู่ในสิ่งแวดล้อม ได้รับอิทธิพลผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม หากระบบของร่างกายมนุษย์จะดำรงอยู่ได้ต้องสามารถปรับตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เช่น ในพื้นที่ที่อากาศร้อน ร่างกายจะมีเหงื่อออก เพื่อลดความร้อนหรืออุณหภูมิในร่างกาย หากในสภาพอากาศหนาว ร่างกายก็ต้องปรับอุณหภูมิในร่างกาย แต่หากปรับไม่ได้ด้วยตนเอง ก็จะต้องหาวิธีการสร้างสิ่งแวดล้อมโดยจุดไฟและเตาผิงเพื่อรักษาระดับอุณหภูมิร่างกาย ดังที่เห็นกันในประเทศทางซีกโลกเหนือ

ฉะนั้นโดยสรุป ระบบจึงมีข้อสมมติฐานว่า ส่วนประกอบของระบบต้องสัมพันธ์กัน ระบบต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้นในทางสังคมศาสตร์ยังพิจารณาถึงระบบปิด ระบบเปิด ระบบปิด คือ ไม่ยอมรับข้อมูลใหม่จากสิ่งแวดล้อม ส่วนระบบเปิดนั้น ยอมรับข้อมูลใหม่ตลอดเวลา

การนำแนวคิดทฤษฎีระบบมาประยุกต์เข้ากับทฤษฎีการบริหาร ทำให้ทฤษฎีมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะกลไกของการปรับเปลี่ยนภายในระบบขยายขอบเขตกว้างขวาง ไม่ใช่เฉพาะโครงสร้างของระบบที่มีความสำคัญ หรือตัวมนุษย์ และความสัมพันธ์ในองค์การของกลุ่มคนแบบไม่เป็นการ แต่องค์ประกอบด้านวัฒนธรรมขององค์การ สภาวะผู้นำขององค์การ ระบบการเมืองในองค์การ อาจเป็นปัจจัยที่ต้องนำมาพิจารณา นอกจากนั้นทฤษฎีระบบยังคำนึงถึงสภาวะแวดล้อมภายนอกองค์การ และมองเห็นความจำเป็นที่ต้องมีการปรับระบบเพื่อดำรงอยู่อย่างสมดุลกับสภาวะแวดล้อม

4. ทฤษฎีการบริหารองค์การตามแนวปฏิบัติทางสังคม (Social Action Theory)

ทฤษฎีตามแนวปฏิบัติทางสังคม มีความเชื่อว่า มนุษย์แต่ละคนมองโลกตามอัตวิสัย “ความจริงที่ปรากฏ” ได้รับการแปลความหมายตามทัศนคติ (อคติ) ของแต่ละบุคคล โลกแห่งความจริงมิได้ดำรงอยู่ในสภาวะ “วัตถุวิสัย” ฉะนั้น การพิจารณาเป้าหมายขององค์การว่าเป็นการเข้าใจตรงกันของทุก ๆ คนนั้นเป็นไปได้ “เป้าหมาย” จะปรากฏเป็นจริงตามกระบวนการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ที่นำมาทำงานร่วมกัน

แนวคิดนี้ถือว่า การลงมือปฏิบัติการทำงานนั้นจึงให้ความหมายที่แท้จริง และการแปลความหมายของแต่ละบุคคล จึงเป็นประเด็นสำคัญ

ทฤษฎี Social Action Theory จึงกลับมาให้ความสำคัญต่อบทบาทของปัจเจกบุคคลในองค์การ และเน้นไปที่ “กระบวนการ” มากกว่าโครงสร้าง หรือกฎเกณฑ์ กฎระเบียบตายตัว แต่กระบวนการปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก และการแปลความหมายหรือความเข้าใจของสมาชิกจะเป็นประเด็นที่สำคัญ

โดยสรุป จากปลายศตวรรษที่ 19 ถึง ครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 ทฤษฎีการบริหารจัดการองค์การ การมีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ และอาจแบ่งกลุ่มเป็น 4 กลุ่ม ดังกล่าวมาแล้ว แต่ละกลุ่มมีข้อดีแตกต่างกัน และมีข้อจำกัดด้วยกันทั้งนั้น การจัดการบริหารที่ดีจึงต้องเข้าใจที่จะบูรณาการ หรือปรับทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้แต่ละองค์การ สถานศึกษาก็เป็นองค์การหนึ่ง การบริหารสถานศึกษาก็จะต้องมีการปรับทฤษฎีเหล่านี้มาใช้ด้วยเช่นกัน

สรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง พฤติกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นกระบวนการทางสังคมที่ผู้บริหารใช้สำหรับตัดสินใจ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารหน่วยงาน หรือองค์กรต่าง ๆ ทั้งที่เป็นองค์กรที่เป็นหน่วยงานของรัฐ และเอกชน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย โดยนำทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนี้ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ เพื่อให้บุคคลต่าง ๆ เกิดความร่วมมือกันในการปฏิบัติงาน ซึ่งกระบวนการบริหารเป็นภารกิจที่ผู้บริหารต้องปฏิบัติหน้าที่ตามลำดับขั้นตอนเป็นระบบ มีการวางแผน การจัดองค์การ หรือการจัดหน่วยงานต่าง ๆ ภายในองค์กร การสรรหาบุคคลเข้าทำงาน การสั่งการ การประสานงาน การรายงานผลการปฏิบัติงาน การงบประมาณก่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุดต่อองค์กร

หลักการบริหารสถานศึกษา

สถานศึกษามีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบการบริหารงานของสถานศึกษา ที่มีโครงสร้างการบริหารงานตามกฎหมายที่มีขอบข่ายภารกิจที่กำหนด ซึ่งการแบ่งส่วนราชการภายในสถานศึกษาเป็นไปตามกฎกระทรวง และระเบียบ

ที่คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษากำหนด ซึ่งจะแบ่งส่วนราชการเป็นกลุ่มหรือฝ่าย หรืองาน ตลอดจนกำหนดอำนาจหน้าที่ของแต่ละส่วนราชการ ซึ่งจะต้องครอบคลุมขอบข่ายและภารกิจของสถานศึกษา ที่กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา กำหนดขอบข่ายและภารกิจการบริหาร และการจัดการสถานศึกษา ทั้งด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ซึ่งมีขอบข่ายและภารกิจ ดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

1. การบริหารงานวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 33-38) ได้มีการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กล่าวว่า งานวิชาการเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผล ประเมินผล รวมทั้ง การวัดปัจจัยเกื้อหนุน การพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

1.1 วัตถุประสงค์

1.1.1 เพื่อให้สถานศึกษาบริหารงานด้านวิชาการ ๗ ได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว และสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน สถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่น

1.1.2 เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้มาตรฐาน และมีคุณภาพ สอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพการศึกษา และการประเมินคุณภาพภายใน เพื่อพัฒนาตนเอง และการประเมินจากหน่วยงานภายนอก

1.1.3 เพื่อให้สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจน จัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาการเรียนรู้ที่สนองตามความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

1.1.4 เพื่อให้สถานศึกษาได้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาและของบุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น ๆ อย่างกว้างขวาง

1.2 ขอบข่ายและภารกิจ

1.2.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

1.2.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

- 1.2.3 การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
- 1.2.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 1.2.5 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- 1.2.6 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
- 1.2.7 การนิเทศการศึกษา
- 1.2.8 การแนะแนวการศึกษา
- 1.2.9 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
- 1.2.10 การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
- 1.2.11 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาอื่น
- 1.2.12 การส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุ วังค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

กล่าวโดยสรุป การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การดำเนินงานทุกชนิดเพื่อส่งเสริม ปรับปรุง พัฒนาการเรียนการสอน หลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษา ให้เป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็งานที่เกี่ยวข้กับครุหรือนักเรียน เพื่อให้เกิดมาตรฐาน และส่งผลให้สถานศึกษา ครู และนักเรียน มีประสิทธิภาพ

2. การบริหารงานงบประมาณ

ถนัด ภูมิภินันท์ (2542, หน้า 49) กล่าวว่า การบริหารงานงบประมาณ หมายถึง แนวทางหรือแผนการดำเนินงานสำหรับผู้ปฏิบัติในการดำเนินงานนั้น ๆ โดยให้เสียค่าใช้จ่าย ให้น้อยที่สุด และสามารถบรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของการดำเนินงานดังกล่าว นอกจากนี้ งบประมาณยังเป็นเครื่องมือสำคัญ ในการควบคุมดูแลการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดได้อีกด้วย อย่างไรก็ตาม งบประมาณก็จะเพียงพอต่อแนวทางในการปฏิบัติที่กำหนดไว้ล่วงหน้าเท่านั้น ในการปฏิบัติจริง อาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความสำคัญก่อนหลังของแต่ละงาน

2.1 วัตถุประสงค์

- 2.1.1 เพื่อให้สถานศึกษาบริหารงานด้านงบประมาณมีความเป็นอิสระ คล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้
- 2.1.2 เพื่อให้ได้ผลผลิต ผลลัพธ์เป็นไปตามข้อตกลงการให้บริการ
- 2.1.3 เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่ได้้อย่างเพียงพอ และมีประสิทธิภาพ

2.2 ขอบข่าย/ภารกิจ

2.2.1 การจัดทำและเสนอของบประมาณ

- 1) การวิเคราะห์และพัฒนานโยบายทางการศึกษา
- 2) การจัดทำแผนกลยุทธ์หรือแผนพัฒนาการศึกษา
- 3) การวิเคราะห์ความเหมาะสมการเสนอของบประมาณ

2.2.2 การจัดสรรงบประมาณ

- 1) การจัดสรรงบประมาณในสถานศึกษา
- 2) การเบิกจ่ายและการอนุมัติงบประมาณ
- 3) การโอนเงินงบประมาณ

2.2.3 การตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานผลการใช้เงิน และผลการดำเนินงาน

- 1) การตรวจสอบติดตามการใช้เงิน และผลการดำเนินงาน
- 2) การประเมินผลการใช้เงิน และผลการดำเนินงาน

2.2.4 การระดมทรัพยากร และการลงทุนเพื่อการศึกษา

- 1) การจัดการทรัพยากร
- 2) การระดมทรัพยากร
- 3) การจัดหารายได้และผลประโยชน์
- 4) กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา
- 5) กองสวัสดิการเพื่อการศึกษา

2.2.5 การบริหารการเงิน

- 1) การเบิกเงินจากคลัง
- 2) การรับเงิน
- 3) การเก็บรักษาเงิน
- 4) การจ่ายเงิน
- 5) การนำส่งเงิน
- 6) การกันเงินไว้เบิกเหลือในปี

2.2.6 การบริหารบัญชี

- 1) การจัดทำบัญชีการเงิน
- 2) การจัดทำรายงานทางการเงินและงบการเงิน
- 3) การจัดทำและจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

2.2.7 การบริหารพัสดุและสินทรัพย์

- 1) การจัดทำระบบฐานข้อมูลสินทรัพย์ของสถานศึกษา
- 2) การจัดหาพัสดุ
- 3) การกำหนดแบบรูปรายการหรือคุณลักษณะเฉพาะและจัดซื้อจัดจ้าง
- 4) การควบคุมดูแล บำรุงรักษา และจำหน่ายพัสดุ

กล่าวโดยสรุป การบริหารงานงบประมาณ หมายถึง การบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษา ที่เน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ และบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้งจัดหารายได้จากบริการมาใช้บริหารจัดการเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นต่อผู้เรียน

3. การบริหารงานบุคคล

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 51-63) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา เป็นภารกิจสำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัว อิสระ ภายใต้กฎหมาย ระเบียบ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการพัฒนา มีความรู้ ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคง และก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.1 วัตถุประสงค์

3.1.1 เพื่อให้การดำเนินงานด้านการบริหารงานบุคคลถูกต้อง รวดเร็ว เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล

3.1.2 เพื่อส่งเสริมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ และมีจิตสำนึกในการปฏิบัติภารกิจที่รับผิดชอบ ให้เกิดผลสำเร็จตามหลักการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

3.1.3 เพื่อส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติงานเต็มศักยภาพ โดยยึดมั่นในระเบียบวินัย จรรยาบรรณ อย่างมีมาตรฐานแห่งวิชาชีพ

3.1.4 เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่ปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานวิชาชีพ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคง และความก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการศึกษาพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.2 ขอบข่าย/ภารกิจ

3.2.1 การวางแผนอัตรากำลัง

3.2.2 การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง

3.2.3 การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ

3.2.4 วินัยและการรักษาวินัย

3.2.5 การออกจากราชการ

กล่าวโดยสรุป การบริหารงานบุคคล หมายถึง กระบวนการเกี่ยวกับบุคคล เพื่อให้ได้มาซึ่งบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ เหมาะสมกับงาน เข้ามาทำงานให้ได้ผลดี เสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยองค์การสามารถดึงดูด อนุรักษ์ และพัฒนา ให้มีความรู้ความสามารถอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อให้องค์การสามารถทำภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตามความมุ่งหมาย

4. การบริหารงานทั่วไป

สุเมธี ไชยวงศ์ (2559, หน้า 13) กล่าวว่า การบริหารงานทั่วไป หมายถึง กระบวนการทำงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการองค์ให้บริการอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นหวังให้การบริหารงานบรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งมีภารกิจในการบริหารงานทั่วไปหลากหลาย ได้แก่ การดำเนินงานธุรการ การพัฒนาระบบ และเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การประชาสัมพันธ์ งานบริการสาธารณะ และงานที่ไม่ได้ระบุไว้ในการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ และการบริหารงานบุคคล

4.1 วัตถุประสงค์

4.1.1 เพื่อให้บริการ สนับสนุน ส่งเสริม ประสานงาน และอำนวยความสะดวก ให้การปฏิบัติงานของสถานศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4.1.2 เพื่อประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และผลงานของสถานศึกษา ต่อสาธารณชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดี เสื่อมใส ศรัทธา และให้การสนับสนุน การจัดการศึกษา

4.2 ขอบข่าย/ภารกิจ

4.2.1 การดำเนินงานธุรการ

4.2.2 งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.2.3 การพัฒนาระบบและเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ

4.2.4 การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา

4.2.5 การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร

4.2.6 งานเทคโนโลยีและสารสนเทศ

4.2.7 การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และการบริหารทั่วไป

4.2.8 การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม

4.2.9 การจัดทำสำมะโนผู้เรียน

4.2.10 การรับนักเรียน

4.2.11 การส่งเสริมและประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย

4.2.12 การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา

กล่าวโดยสรุป การบริหารงานทั่วไป หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์การในการบริหารงานอื่น ๆ ให้บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีการประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารและการจัดการศึกษา ตามหลักการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน และองค์การที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

หลักธรรมาภิบาล

ความหมายของธรรมาภิบาล

คำว่า Good Governance เริ่มนำมาใช้กันเมื่อช่วงต้น พ.ศ. 2523 ซึ่งในช่วงนั้น นักวิชาการส่วนใหญ่ต่างเห็นพ้องกันว่า แนวทางการบริหารภาครัฐที่เป็นอยู่ไม่สอดคล้องกับเศรษฐกิจและสังคมโลกที่ปรับเปลี่ยนไปตลอดเวลา และมีความจำเป็นต้องมีการปฏิรูปและปรับปรุงรูปแบบการปกครองใหม่ ในช่วงเวลาดังกล่าวมีองค์การระหว่างประเทศที่สำคัญ ๆ เช่น ธนาคารโลก (World Bank) และกองทุนนานาชาติ ได้เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนและพัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองที่ดี ที่เรียกกันทั่วไปว่า Good Governance หรือธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาล เป็นคำที่มาจากภาษาสันสกฤต คือ ธรรม กับ อภิบาล ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้คำนิยามไว้ดังนี้

ธรรม: คุณความดี คำสั่งสอนในศาสนา หลักประเพณีปฏิบัติในศาสนา ความจริง ความถูกต้อง ความยุติธรรม กฎ กฏเกณฑ์ กฎหมาย สิ่งทั้งหลาย สิ่งของ

อภิบาล: บำรุงรักษา ปกครอง ปกป้อง หรือคุ้มครอง

ดังนั้น ธรรมนูญอภิบาล จึงมีความหมายตามนัยนี้ว่า “วิธีการปกครองที่ไปสู่ความดีงามที่ยั่งยืน อันได้แก่ ความรุ่งเรือง และความผาสุกของปวงชนทั้งปวง”

เนื่องจากมีผู้ให้คำนิยามและความหมายของคำว่า ธรรมนูญอภิบาลไว้มาก รวมทั้งองค์กรต่าง ๆ ทั้งในประเทศ และระดับโลกได้นำไปใช้มากมาย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมคำนิยามที่องค์กรหลัก และนักวิชาการที่สำคัญ ที่มีบทบาทและมีชื่อเสียงในการส่งเสริมธรรมนูญอภิบาลได้ให้ความหมายไว้ เช่น

โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nation Development Program: UNDP) ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งในองค์การสหประชาชาติ เกือบ 20 แห่ง ซึ่งมีโครงการในประเทศไทย รวมเป็นที่มาขององค์การสหประชาชาติในประเทศไทย มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาประเทศไทย โดยเสริมสร้างแนวคิดเชิงนโยบายสนับสนุนการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ให้บรรลุตามเป้าหมายของการพัฒนา ได้ให้นิยามความหมายของ Good Governance หรือ ธรรมนูญอภิบาล ว่า คือ การใช้อำนาจทางการเมือง การบริหาร และเศรษฐกิจ ในการดำเนินภารกิจ กิจกรรมต่าง ๆ ของประเทศ ในทุกระดับ โดยมีกลไกกระบวนการสถาบัน ซึ่งประชาชน และกลุ่มต่าง ๆ สามารถแสดงออกถึงความต้องการผลประโยชน์ การใช้สิทธิ และหน้าที่ตามกฎหมาย การประสานประนีประนอม ความแตกต่าง โดยผ่านกลไกกระบวนการและสถาบันเหล่านั้น นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานหนึ่งซึ่งได้ให้ความช่วยเหลือด้านการเงินกับประเทศไทย เพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศ คือ ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) ได้ให้คำนิยามไว้ว่า Good Governance คือ การมุ่งความสนใจไปที่องค์ประกอบที่ทำให้เกิดการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้แน่ใจว่านโยบายที่กำหนดไว้ได้ผล หมายถึง การมีบรรทัดฐานเพื่อให้มีความแน่ใจว่า รัฐบาลสามารถ และธนาคารโลก (World Bank) ได้ให้ความหมายของ Good Governance ว่าหมายถึงการกำหนดกลไกอำนาจของภาครัฐ ในการบริหารจัดการทรัพยากร ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนา การดำเนินงาน การกำหนดนโยบายที่ประชาชนสามารถรับทราบ และเข้าใจได้ มีลักษณะที่เปิดเผยและเป็นนโยบายที่มีประโยชน์ เจ้าหน้าที่ของรัฐมีจริยธรรม ปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์แห่งสาธารณชน

สำหรับองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (JICA) กล่าวถึงธรรมนูญอภิบาลว่าเป็นรากฐานของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม โดยกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และสร้างบรรยากาศให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน พึ่งพาตนเองได้ และมีความยุติธรรมทางสังคม

นอกจากนี้ ยังมีองค์กร หน่วยงาน และนักวิชาการในประเทศไทยที่เกี่ยวข้อง และสนใจเกี่ยวกับธรรมาภิบาล ได้ให้ความหมายของธรรมาภิบาลไว้ ดังนี้

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมือง และสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ได้ระบุหลักการของค่านิยมการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ไว้ว่า “การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคม ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่ายวิชาการ และธุรกิจ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีความรู้รักสามัคคี และร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนา อย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ เพื่อบรรเทา ป้องกัน หรือเยียวยาภาวะวิกฤตภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สอดคล้องกับ ความเป็นไทย รัฐธรรมนูญ และกระแสโลกยุคปัจจุบัน

นอกจากองค์กรต่าง ๆ แล้ว ยังมีบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ให้ความสนใจในหลักธรรมาภิบาล หลายท่าน ได้ให้อธิบายความหมายของคำว่า “ธรรมาภิบาล” ดังเช่น ทิพาวดี เมฆสวรรค์ อดีตเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน หรือ ก.พ. ได้ให้ความเห็นว่า ธรรมาภิบาล หรือ Good Governance นี้ เป็นเรื่องที่ทุกสังคมทุกประเทศ ไม่ว่าจะประเทศที่กำลังพัฒนา หรือพัฒนาแล้ว ต้องการให้เกิดขึ้น คำว่า “Governance” เป็นคำเก่าที่มีมานานแล้ว หมายถึง กรอบในการบริหารจัดการขององค์กรต่าง ๆ ในการบริหาร ระบบบริษัทก็จะเรียกว่า Corporate Good Governance ในราชการก็เรียกว่า Public Governance ซึ่งกรอบการบริหารจัดการนี้ มีทั้งดีและไม่ดี ที่ดีเรียกว่า Good Governance ที่ไม่ดีเรียกว่า Bad Governance สำหรับ ศิริยุทธิ บุญมี ซึ่งเป็นนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ เรียก Good Governance ว่า ธรรมรัฐ และได้ให้ความหมายว่า คือ กระบวนการความสัมพันธ์ (interaction relation) ระหว่างภาครัฐ ภาคสังคม ภาคเอกชน และประชาชนทั่วไป ในการที่จะทำให้การบริหารราชการ และประชาชน โดยทั่วไป ในการที่จะทำให้การบริหารราชการแผ่นดิน ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ โปร่งใส ยุติธรรม และตรวจสอบได้ การบริหารประเทศที่ดีควรเป็นความร่วมมือแบบสื่อสาร 2 ทาง ระหว่างรัฐบาลประชาธิปไตย และฝ่ายสังคมเอกชน องค์กรที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐ (NGO) โดยเน้นการมีส่วนร่วม (Participation) ความโปร่งใส และตรวจสอบได้ การร่วมกันกำหนดนโยบาย (Shared policymaking) และการจัดการตนเอง (Self management) ของภาคสังคมเพิ่มมากขึ้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นธรรมมากขึ้น สำหรับ อานันท์ ปันยารชุน ผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ ทั้งทางด้านวิชาการ เศรษฐกิจ และการเมือง และอดีตนายกรัฐมนตรีของไทย

ถึง 2 สมัย ได้กล่าวถึงธรรมาภิบาลว่า เป็นผลลัพธ์ของการจัดการกิจกรรมซึ่งบุคคล และสถาบันทั่วไป ภาครัฐ และเอกชน มีผลประโยชน์ร่วมกัน ได้กระทำลงไป ในหลายทาง มีลักษณะเป็นขบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจนำไปสู่การผสมผสานผลประโยชน์ ที่หลากหลาย และขัดแย้งกันได้ นอกจากนี้ ชัยอนันต์ สมุทรวานิช อดีตผู้บังคับบัญชา วชิราวุธวิทยาลัย อดีตตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ ที่มีผลงาน ตีพิมพ์มากมาย ได้กล่าวถึง ธรรมาภิบาลว่า เป็นกลไกของรัฐทั้งทางการเมืองและการบริหาร มีความแข็งแกร่ง มีประสิทธิภาพ สะอาด โปร่งใส และรับผิดชอบ เป็นการให้ความสำคัญกับ ภาครัฐและรัฐบาลเป็นด้านหลัก และ นฤมล ทับจุมพล ซึ่งเป็นนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้ความหมายของ Good Governance ว่าเป็นลักษณะ และวิถีทางของการใช้อำนาจทางการเมือง เพื่อจัดการงานของบ้านเมือง โดยเฉพาะการจัดการ ทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อพัฒนาการมีธรรมาภิบาลจะช่วยให้มีการฟื้นฟู ทางเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้ เพราะรัฐบาลสามารถให้บริการที่มีประสิทธิภาพ มีระบบที่ยุติธรรม มีกระบวนการทางกฎหมายที่มีอิสระ ที่ทำให้การดำเนินการเป็นไปตามสัญญา มีระบบราชการ ระบบนิติบัญญัติ และสื่อมวลชน ที่มีความโปร่งใส รับผิดชอบ สามารถตรวจสอบได้

ธรรมาภิบาล หรือ Good Governance หมายถึง การบริหารการจัดการทรัพยากร ทางเศรษฐกิจ และสังคมเพื่อการพัฒนาประเทศ โดยมีการเชื่อมโยงองค์ประกอบ 3 ส่วนของสังคม เข้าด้วยกัน คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม และให้มีการสนับสนุนซึ่งกันและกัน อย่างสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างสมดุล ซึ่งจะส่งผลให้สังคมดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ตลอดจนมีการใช้อำนาจในการบริหารราชการแผ่นดิน ให้มีความแข็งแกร่ง มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ มีความโปร่งใส ยุติธรรม และสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาประเทศชาติเป็นไปอย่างมั่นคงยั่งยืนตลอดไป

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล

1. ความเป็นมาของหลักธรรมาภิบาล

1.1 ความเป็นมาของธรรมาภิบาลระดับสากลโลก

เสนีย์ คาสุข (2544, หน้า 54-66) กล่าวว่า ธรรมาภิบาล ยังไม่มีการยืนยันแน่ชัด ว่ามีต้นกำเนิดมาจากความคิดของผู้ใด ในสมัยใด แต่มีการศึกษาและกล่าวถึงรัฐและสังคมที่รัก ความยุติธรรม ผู้ปกครองที่ดี รัฐบาลที่ดี การปกครองที่ดีมานานแล้ว ในกลุ่มชาติตะวันตก ปราภฏขึ้นในยุคนครรัฐกรีกโบราณ เมื่อประมาณ 2,500 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปรัชญาที่เกี่ยวกับรัฐและสังคมของ Plato และ Aristotle ซึ่งเป็นปราชญ์ที่สำคัญในยุคนั้น ธรรมรัฐ กับประชาธิปไตย หรือ Democracy ในภาษาอังกฤษ มีจุดกำเนิดและพัฒนาามากกว่า 2,500 ปี

มาแล้วเช่นกัน คือ เริ่มมาจากยุคกรีกโบราณ ก่อนที่จะเกิดพลังผลักดันอย่างจริงจัง ในช่วงครึ่งแรกของศตวรรษที่ 17 ในยุโรปตะวันตกและสหรัฐอเมริกา แต่เริ่มปรากฏขึ้นอย่างมั่นคงและแพร่หลายตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา จนถึงขณะนี้

ประภาพร มาแสง (2545, หน้า 19–21) ยุคปัจจุบันการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี หรือธรรมาภิบาล ปรากฏเป็นครั้งแรกในรายงานของธนาคารโลก (World Bank) เมื่อปี ค.ศ. 1989 ซึ่งต่อมาสถาบันการเงินระหว่างประเทศนำมายึดถือเป็นเงื่อนไขในการให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ของประเทศที่ต้องการความช่วยเหลือ เพื่อที่จะเป็นการย้ำเตือนให้ผู้นำแต่ละประเทศ คำนึง ไคร่ครวญถึงผลกระทบจากการกระทำของตนเอง ว่าเป็นการพัฒนาโดยแท้จริงหรือไม่

ไชยวัฒน์ คำชู และคณะ (2545, หน้า 31–33) กล่าวว่า ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1989 เป็นต้นมา ความคิดเรื่องการจัดการปกครองและการบริหารได้แพร่หลายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ และมีการใช้แนวคิดนี้ในความหมายที่หลากหลายมาก แม้ในสาขาที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือในการพัฒนาที่มีการใช้อาจได้จากรายงานของธนาคารโลก ที่ว่าด้วยการจัดการปกครองและการบริหารและพัฒนา (1992) ได้นิยามการจัดการปกครองและการบริหารทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อจุดมุ่งหมายทางด้านการพัฒนา ซึ่งให้ความสำคัญกับ 3 มิติด้วยกัน คือ ประเภทของระบอบการเมือง กระบวนการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อการบริหารทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อจุดมุ่งหมายด้านการพัฒนา และเพิ่มขีดความสามารถของรัฐ ในการกำหนดนโยบายและการดำเนินการตามนโยบายอย่างมีประสิทธิภาพ ในรายงานประจำปี 1993 ของธนาคารเพื่อการพัฒนา แอฟริกาได้ใช้ธรรมาภิบาลเป็นกรอบในการพิจารณาประเด็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการภาคเศรษฐกิจ ทั้งในระดับมหภาค มัชฌมภาค และจุลภาค ธนาคารอินเตอร์อเมริกา ได้เน้นการพัฒนากระบวนการงานภาครัฐ ให้เป็นสมัยใหม่ในบริบทของการส่งเสริมให้เกิดระบบการจัดการปกครอง และการบริหารที่ดี ส่วนองค์การบริหารการพัฒนานอกราชอาณาจักร (Overseas Development Administration) ซึ่งปัจจุบันเป็น Department For International Development) ของประเทศอังกฤษได้เน้นเรื่องธรรมาภิบาลในเชิงคุณค่า โดยพิจารณาการจัดการปกครอง และการบริหารในมิติทางการเมือง เศรษฐกิจและการบริหาร เพื่อสร้างเกณฑ์ชี้วัดระดับของการจัดการปกครองและการบริหารที่พึงประสงค์ของประเทศผู้รับความช่วยเหลือ และใช้เกณฑ์นี้เป็นฐานในการพิจารณาตัดสินใจว่าจะให้ความช่วยเหลือมากน้อยเพียงใดแก่ประเทศใดบ้าง ในปฏิญญาของเครือจักรภพประกาศที่กรุงฮารารе ประเทศซิมบับเว ในปี ค.ศ. 1991 ได้กำหนดให้ประเทศสมาชิกดำเนินการเพื่อสร้างและพัฒนากระบวนการและสถาบันประชาธิปไตย โดยให้มีลักษณะสอดคล้องกับสถานการณ์ภายใน

ของแต่ละประเทศ มีการปกครองตามหลักนิติธรรม และมีระบบการศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ มีรัฐบาลที่ซื่อตรงและเที่ยงธรรม เคารพหลักสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน ซึ่งรวมทั้งสิทธิและโอกาสที่เท่าเทียมกันระหว่างพลเมืองทุกคน โดยไม่เลือกเชื้อชาติ สีผิว หรือความแตกต่างด้านหลักการ และความเชื่อทางการเมือง

สรุปได้ว่า ธรรมนูญสากล ในยุคกรีกโบราณมีการกล่าวถึงรัฐและสังคมที่รักความยุติธรรม ผู้ปกครองที่ดี รัฐบาลที่ดี เป็นเรื่องของรัฐและสังคม ธรรมนูญกับประชาธิปไตย หรือ Democracy ก็มีจุดกำเนิดและพัฒนามานานแล้วเช่นกัน คือ เริ่มมาจากยุคกรีกโบราณ ก่อนจะเป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ประชาคมโลกจึงได้มีการนำหลักธรรมนูญมาพัฒนาเพื่อใช้แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าธรรมนูญจะเป็นที่นิยมในทุกภูมิภาคของโลก แต่ในอีกหลาย ๆ ปีข้างหน้า หลักธรรมนูญอาจไม่เหมาะสมต่อการแก้ปัญหา เนื่องจากสถานการณ์ต่าง ๆ ในยุคข้างหน้าอาจมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งเชิงโครงสร้าง และการบริหารที่แตกต่างจากปัจจุบัน

1.2 ความเป็นมาของธรรมนูญสากลในประเทศไทย

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2542, หน้า 97) ในอดีตภายใต้การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ การบริหารกิจการบ้านเมืองต่าง ๆ เป็นภาระหน้าที่ขององค์พระมหากษัตริย์ โดยใช้หลักทศพิธราชธรรม หรือธรรม 10 ประการ อันเป็นคุณสมบัติของพระมหากษัตริย์เป็นหลักในการปกครอง ในพระไตรปิฎกมีข้อความเกี่ยวกับธรรมนี้สั้น ๆ ในมหาหังสชาดกว่า คุณก่อนพระยาหงส์ เราพิจารณาเห็นชัดซึ่งอายุอันเป็นอนาคตยั่งยืนที่ดำรงอยู่ในตนเหล่านี้ คือ ทาน คีล การบริจาค ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ความเพียร ความไม่โกรธ ความไม่เบียดเบียน ความอดทน และความไม่พิโรธ แต่นั้น ปิติและโสมนัสไม่น้อยย่อมเกิดแก่เรา กสมุขหงส์นี้ไม่ทันคิดถึงคุณสมบัติของเรา ไม่ทราบความประทุษร้ายแห่งจิต จึงเปล่งวาจาอันหยาบคาย ย่อมกล่าวถึงโทษที่ไม่มีอยู่ในเรา คำของสมุขหงส์นี้ย่อมไม่เป็นเหมือนคำของคนมีปัญญา ซึ่งทศพิธราชธรรมในพระไตรปิฎกในส่วนของ สุตตันตปิฎก ในคัมภีร์ขุททกนิกายชาดก อันได้แก่

- 1.2.1 ทาน หมายถึง การให้สิ่งของ
- 1.2.2 คีล หมายถึง ความประพฤติดีงาม
- 1.2.3 บริจาคะ หมายถึง ความเสียสละการบริจาค
- 1.2.4 อาชวะ หมายถึง ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง
- 1.2.5 มัทวะ หมายถึง ความอ่อนโยน
- 1.2.6 ตปะ หมายถึง ความทรงเดชเพากิเลสตัณหา

1.2.7 อักโกธะ หมายถึง ความไม่โกรธ

1.2.8 อวิหิงสา หมายถึง ความไม่ข่มเหงเบียดเบียน

1.2.9 ชันติ หมายถึง ความอดทน

1.2.10 อวิโรธนะ หมายถึง ความไม่คลาดธรรมดา

ในหลักทศพิธราชธรรมนี้เปรียบเสมือนว่า เมื่อประเทศมีพระมหากษัตริย์ที่เน้นหลักทศพิธราชธรรมแล้ว บ้านเมืองยุคนั้นจะมีความมั่นคงสงบสุข เพราะเมื่อบริหารบ้านเมืองให้สอดคล้องตามหลักทศพิธราชธรรมแล้ว ย่อมเป็นการให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน บริหารอย่างตรงไปตรงมา ไม่ลำเอียงหรือทุจริต ทำให้ประชาชนมีความพอใจ มีความรักใคร่နှစ်ถือ และปฏิบัติตามองค์พระมหากษัตริย์

องค์ประกอบหลักธรรมาภิบาล

ภารกิจหลักประการหนึ่งของสำนักงาน ก.พ.ร. คือ การส่งเสริมให้ระบบราชการไทย นำหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีมาใช้ในการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อประโยชน์สุขของประเทศไทยและประชาชน ตามเจตนารมณ์ของมาตรา 3/1 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546

หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ประกอบด้วย 10 หลัก ได้แก่ หลักการตอบสนอง (Responsiveness) หลักประสิทธิผล (Effectiveness) หลักประสิทธิภาพ/คุ้มค่า (Efficiency/Value for money) หลักความเสมอภาค (Equity) หลักมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus Oriented) หลักการตรวจสอบได้/มีภาระรับผิดชอบ (Accountability) หลักเปิดเผย/โปร่งใส (Transparency) หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) และหลักนิติธรรม (Rule of Law)

หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) หมายถึง หลักในการปกครอง การบริหาร การจัดการ การควบคุมดูแล กิจการต่าง ๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม ประกอบด้วย องค์ประกอบ 10 หลัก ได้แก่ หลักประสิทธิผล หลักประสิทธิภาพ หลักการตอบสนอง หลักการรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักการกระจายอำนาจ หลักนิติธรรม หลักความเสมอภาค และหลักมุ่งเน้นฉันทามติ

หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (GG Framework) ซึ่งประกอบด้วย 4 หลักการสำคัญ และ 10 หลักการย่อย ดังนี้

1. การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ประกอบด้วย หลักประสิทธิภาพ (Efficiency) หลักประสิทธิผล (Effective) และหลักการตอบสนอง (Responsive)

2. ค่านิยมประชาธิปไตย (Democratic Value) ประกอบด้วย หลักการรับผิดชอบ/สามารถตรวจสอบได้ (Accountability) หลักความเปิดเผย/โปร่งใส (Transparency) หลักนิติธรรม (Rule of Law) และหลักความเสมอภาค (Equity)

3. ประชาธิปไตย (Participatory State) ประกอบด้วย หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) และหลักการมีส่วนร่วม/การมุ่งเน้นฉันทามติ (Participation/Consensus Oriented)

4. ความรับผิดชอบทางการบริหาร (Administrative Responsibility) ประกอบด้วย หลักคุณธรรม/จริยธรรม (Morality/Ethics)

สำหรับความหมายของหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (GG Framework) ทั้ง 4 หลักการสำคัญ และ 10 หลักการย่อย มีดังนี้

1. การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ประกอบด้วย

1.1 ประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด เกิดผลิตภาพที่คุ้มค่าต่อการลงทุน และบังเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม ทั้งนี้ต้องมีการลดขั้นตอนและระยะเวลาในการปฏิบัติงาน เพื่ออำนวยความสะดวก และลดภาระค่าใช้จ่าย ตลอดจนยกเลิกภารกิจที่ล้าสมัยและไม่มีความจำเป็น

1.2 ประสิทธิภาพ (Effectiveness) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องมีวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ มีการวางแผนเป้าหมายการปฏิบัติงานที่ชัดเจน และอยู่ในระดับที่ตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชน สร้างกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน มีการจัดการความเสี่ยงและมุ่งเน้นผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ รวมถึงมีการติดตามประเมินผล และพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

1.3 การตอบสนอง (Responsiveness) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องสามารถให้บริการได้อย่างมีคุณภาพ สามารถดำเนินการแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด สร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจ รวมถึงตอบสนองตามความคาดหวัง/ความต้องการของประชาชน ผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลาย และมีความแตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม

2. ค่านิยมประชาธิปไตย (Democratic Value) ประกอบด้วย

2.1 ภาระรับผิดชอบ/สามารถตรวจสอบได้ (Accountability) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องสามารถตอบคำถาม และชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย รวมทั้ง ต้องมีการจัดวางระบบการรายงานความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ต่อสาธารณะ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบ และการให้คุณ ให้โทษ ตลอดจนมีการจัดเตรียมระบบการแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาและผลกระทบใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น

2.2 เปิดเผย/โปร่งใส (Transparency) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตรงไปตรงมา รวมทั้งต้องมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น และเชื่อถือได้ ให้ประชาชนได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนวางระบบให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารดังกล่าวเป็นไปโดยง่าย

2.3 หลักนิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด ด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียฝ่ายต่าง ๆ

2.4 ความเสมอภาค (Equity) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งแยกด้านชายหญิง ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม และอื่น ๆ อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงโอกาสความเท่าเทียมกันของการเข้าถึงบริการสาธารณะของกลุ่มบุคคลผู้ด้อยโอกาสในสังคมด้วย

3. ประชาธิปไตย (Participatory State) ประกอบด้วย

3.1 การมีส่วนร่วม/การพยายามแสวงหาฉันทามติ (Participation/Consensus Oriented) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน รวมทั้งเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องร่วมคิดแก้ไขปัญหาร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินงาน และร่วมตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ ต้องมีความพยายามในการแสวงหาฉันทามติหรือข้อตกลงร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจะต้องไม่มีข้อคัดค้านที่หาข้อยุติไม่ได้ในประเด็นที่สำคัญ

3.2 การกระจายอำนาจ (Decentralization) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการควรมีการมอบอำนาจและกระจายความรับผิดชอบในการตัดสินใจ และการดำเนินการให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในระดับต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการโอนถ่ายบทบาทและภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคม

4. ความรับผิดชอบทางการบริหาร (Administrative Responsibility) ประกอบด้วย

4.1 คุณธรรม/จริยธรรม (Morality/Ethics) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องมีจิตสำนึกความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม และตรงตามความคาดหวังของสังคม รวมทั้งยึดมั่นในค่านิยมหลักของมาตรฐานจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน และจรรยาบรรณวิชาชีพ ตลอดจนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของระบบราชการไทย 8 ประการ (I AM READY) ได้แก่

- I-Integrity ซื่อสัตย์และกล้ายืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง
- A-Activeness ทำงานเชิงรุก คิดเชิงบวกและมีจิตบริการ
- M-Morality มีศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม
- R-Responsiveness ดำเนินถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง
- E-Efficiency มุ่งเน้นประสิทธิภาพ
- A-Accountability ตรวจสอบได้
- D-Democracy ยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย
- Y-Yield มุ่งผลสัมฤทธิ์

การบริหารภาครัฐกับการสร้างธรรมาภิบาล

สถาบันพระปกเกล้า (2558, หน้า 8) ได้ให้ความหมายขององค์ประกอบของธรรมาภิบาลไว้ว่า หลังจากธนาคารโลกได้เผยแพร่รายงานเรื่อง Sub-Saharan Africa From Crisis to Sustainable Growth ออกไป ทำให้แนวคิดธรรมาภิบาล (good governance) ได้รับความสนใจ และมีการจัดทำองค์ประกอบของธรรมาภิบาลขึ้นในหลายองค์การ เช่น UNDP ซึ่งเป็นหน่วยงานให้การสนับสนุนการพัฒนาในประเทศต่าง ๆ ได้วางองค์ประกอบธรรมาภิบาล ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม (Participation) ชายและหญิงทุกคนควรมีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ผ่านทางสถาบันตัวแทนอันชอบธรรมของตน การมีส่วนร่วมที่เปิดกว้างนั้น ต้องอยู่บนพื้นฐานของการมีเสรีภาพในการรวมกลุ่ม และการแสดงความคิดเห็น รวมถึงสามารถเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมีเหตุผลในเชิงสร้างสรรค์
2. นิติธรรม (Rule of Law) กรอบตัวบทกฎหมายต้องมีความเป็นธรรม และไม่มีการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของสิทธิมนุษยชน
3. ความโปร่งใส (Transparency) ต้องอยู่บนพื้นฐานของการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร โดยบุคคลที่มีความสนใจจะต้องสามารถเข้าถึงสถาบัน กระบวนการ และข้อมูลข่าวสารได้โดยตรง

4. การตอบสนอง (Responsiveness) สถาบัน กระบวนการดำเนินงานต้องพยายามดูแลเอาใจใส่ผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย

5. การมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus-Oriented) มีการประสานความแตกต่างในผลประโยชน์ของฝ่ายต่าง ๆ เพื่อหาข้อยุติร่วมกัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นโยบายและกระบวนการขั้นตอนใด ๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

6. ความเสมอภาค/ความเที่ยงธรรม (Equity) ชายและหญิงทุกคนต้องมีโอกาสในการปรับปรุงสถานะ หรืออรรถาระดับชีวิตความเป็นอยู่ของตน

7. ประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) สถาบัน กระบวนการต้องสร้างผลสัมฤทธิ์ที่ตรงต่อความต้องการ และขณะเดียวกันก็ต้องใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

8. ภาระรับผิดชอบ (Accountability) ผู้มีอำนาจตัดสินใจไม่ว่าจะอยู่ในภาครัฐ ภาคเอกชน หรือองค์กรภาคประชาสังคม ต้องมีภาระรับผิดชอบต่อสาธารณชนทั่วไป และผู้มีส่วนได้เสียในสถาบันของตน

9. วิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Vision) ผู้นำและบรรดาสาธารณชนต้องมึมุมมองที่เปิดกว้างและเล็งการณ์ไกลเกี่ยวกับการบริหารกิจการบ้านเมือง และการพัฒนามนุษย์ (สังคม) รวมถึงมีจิตสำนึกว่า อะไรคือความต้องการและความจำเป็นต่อการพัฒนาดังกล่าว ตลอดจนมีความเข้าใจในความสลับซับซ้อนของบริบททางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ในแต่ละประเด็นนั้น

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ระบุว่า ธรรมาภิบาลเมืองประกอบด้วย 6 ประการ คือ

1. หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัย และเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม ไม่เลือกปฏิบัติ และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย และกฎข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่ตามอำเภอใจหรือตามอำนาจของตัวบุคคล

2. หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกัน โดยมีการให้และการรับข้อมูล ที่สะดวก เป็นจริง ทันการณ์ ตรงไปตรงมา มีที่มาที่ไปที่ชัดเจนและเท่าเทียม มีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

3. หลักการมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และร่วมคิด ร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น การแจ้งความเห็น

การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชาคมติ นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงการร่วมตรวจสอบ และร่วมรับผิดชอบต่อผลของการกระทำนั้น

4. หลักความรับผิดชอบตรวจสอบได้ ได้แก่ ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้เป็นการสร้างกลไกให้มีผู้รับผิดชอบ ตระหนักในหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลจากการกระทำของตน

5. หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เกิดประโยชน์ คุ้มค่า เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม

6. หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม สำนึกในหน้าที่ของตนเอง มีความซื่อสัตย์สุจริต จริงใจ ชยัน อุดม มีระเบียบวินัย และเคารพในสิทธิของผู้อื่น

การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร

การบริหารงานในรูปแบบของธรรมาภิบาลนั้น จะเน้นที่การเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง มั่นคง ไม่ล้มละลาย ไม่เสี่ยงต่อความเสียหาย พนักงานมีความมั่นใจในองค์การว่าสามารถปฏิบัติงานในองค์การได้ในระยะยาว การนำธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารนั้น เพื่อให้องค์การมีความน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับจากสังคม ปัจจุบันการบริหารงานในภาครัฐได้รับความสนใจจากประชาชนเป็นอย่างมาก ในเรื่องของความโปร่งใสในการดำเนินงาน ดังนั้น การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในหน่วยงานของรัฐ ก็เพื่อให้ประชาชนเกิดความเชื่อถือ ศรัทธาว่าปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชันของหน่วยงานภาครัฐจะลดลง ซึ่งสิ่งที่จำเป็นในการบริหารงานของหน่วยงานในภาครัฐ ได้แก่

1. ความรับผิดชอบและตรวจสอบได้ ความรับผิดชอบ คือ บุคคล องค์กร และผู้ที่ทำหน้าที่ในการตัดสินใจ ซึ่งหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานภาครัฐ ต้องมีภาระความรับผิดชอบต่อสาธารณะเกี่ยวกับการกระทำ กิจกรรม หรือการตัดสินใจใด ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสาธารณะ ความรับผิดชอบที่กล่าวมา หมายถึง การเปิดเผยข้อมูล การมีความยุติธรรม ปฏิบัติต่อทุกคนด้วยความเสมอภาค และตรวจสอบได้ โปร่งใส และดำเนินการภายใต้กรอบของกฎหมาย

2. ความโปร่งใส หมายถึง การตัดสินใจและการดำเนินการต่าง ๆ อยู่บนกฎระเบียบชัดเจน การดำเนินงานของรัฐบาลในด้านนโยบายต่าง ๆ นั้น สาธารณะชนสามารถรับทราบ และมีความมั่นใจได้ว่า การดำเนินงานของรัฐบาลนั้นมาจากความตั้งใจในการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายของนโยบาย

3. การปราบทุจริตและการประพฤตินิชอบ การที่องค์กรภาครัฐใช้อำนาจหน้าที่หรือการแสวงหาผลประโยชน์ในทางส่วนตัว เหล่านี้ถือเป็นการทุจริต และการประพฤตินิชอบ ทั้งต่อองค์กรภาครัฐเอง และองค์กรในภาคเอกชน การปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงาน และการทำให้เกิดความโปร่งใส รวมไปถึงการปฏิรูประบบราชการจะเป็นเครื่องมือในการปราบปรามการฉ้อฉล และเสริมสร้างธรรมาภิบาล

4. การสร้างการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้กับประชาชนหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจดำเนินนโยบาย มีส่วนร่วมในการควบคุมการปฏิบัติงานของสถาบัน การมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดกระบวนการตรวจสอบ และเรียกร้องในกรณีที่เกิดความสงสัยในกระบวนการดำเนินงานของรัฐได้เป็นอย่างดี

5. การมีกฎหมายที่เข้มแข็ง ธรรมาภิบาลมีพื้นฐานการดำเนินการอยู่บนกรอบของกฎหมาย โดยไม่เลือกปฏิบัติ มีการให้ความเสมอภาคเท่าเทียม และเป็นธรรมกับทุกฝ่าย มีกฎหมายที่เข้มแข็ง มีการระบุงการลงโทษที่ชัดเจน และมีผลบังคับใช้ได้จะเป็นสิ่งที่จะช่วยพัฒนาระบบการปกครอง เพื่อป้องกันการละเมิดหรือฝ่าฝืน การมีระบบกฎหมายที่ดีจะส่งเสริมการปกครองตามหลักนิติธรรม

6. การตอบสนองที่ทันการณ์ ธรรมาภิบาล หมายถึง การให้การตอบสนองที่ทันการณ์ต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ในเวลาที่ทันการณ์

7. ความเห็นชอบร่วมกัน สังคมที่ประกอบด้วยบุคคลที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันไป ธรรมาภิบาลจะทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานความต้องการที่แตกต่างกันให้อยู่บนพื้นฐานของประโยชน์ส่วนรวม และขององค์การเป็นหลัก

8. ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในหลักธรรมาภิบาลนั้น ต้องการให้มีการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า

9. ความเสมอภาคและความเกี่ยวข้อง หลักธรรมาภิบาลจะเน้นให้บุคลากรทุกคนในองค์การ รู้สึกมีส่วนร่วมหรือรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งกับองค์การ บุคคลสามารถมีส่วนร่วมของในกิจกรรมหลักที่จะช่วยสร้างความเติบโตให้กับหน่วยงาน

ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การส่งเสริมให้เกิดการสร้างธรรมาภิบาลนั้น มาจากความร่วมมือของสถาบัน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาสังคม บทบาทของรัฐที่สำคัญนั้น คือ รัฐเป็นผู้มีบทบาทในการวางรากฐาน และรักษากฎระเบียบต่าง ๆ การสร้างธรรมาภิบาลของรัฐนั้น จำเป็นต้องอาศัยระบบการจัดการภาครัฐที่มีประสิทธิภาพ มีการรับผิดชอบภายใต้กฎหมาย และนโยบายที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐจะต้องมีการปฏิรูประบบราชการ เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ และรับผิดชอบภายใต้กรอบ

ของกฎหมาย ซึ่งจุดมุ่งหมายในการสร้างธรรมาภิบาลของภาครัฐนั้น จะต้องพยายามปฏิรูป การบริหารจัดการให้ถูกต้องตามหลักเหตุผลและหน้าที่ มีระบบความรับผิดชอบด้านการเงิน ที่มีประสิทธิภาพมาใช้ และให้มีความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน ยกกระดับความชำนาญของภาครัฐ ให้มีความทันสมัย เป็นต้น ส่วนบทบาทขององค์การภาคเอกชน และบทบาทของประชาสังคม ที่มีต่อการสร้างธรรมาภิบาล คือ การรวมตัวกันของสาธารณชนในการต่อต้านการทุจริต และการประพฤติมิชอบ โดยรัฐควรมีการหามาตรการที่จะกระตุ้นให้เกิดการตระหนักถึง การทำผิดจรรยาบรรณ เป็นต้น

สรุปได้ว่า การใช้หลักธรรมาภิบาลทำให้องค์กรสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงาน ได้ อีกทั้งยังเป็นกลไกในการควบคุม ติดตาม และตรวจสอบ โดยมีประชาชน หรือองค์การ ภายนอกมีส่วนร่วม ทั้งนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายแก่การบริหารองค์การ เพราะ การสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในองค์การ เป็นการสร้างสำนึกที่ดีในการบริหารงาน และ การทำงานในองค์การ และจัดระบบที่สนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามสำนึกที่ดี ไม่ว่าจะ เป็นในเรื่องของการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่สิ้นเปลือง การติดตามการทุจริต ความโปร่งใส โดยคำนึงถึงผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะได้รับผลกระทบ เนื่องจากผู้ที่ได้รับผลกระทบ จากการปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐนั้น จะเกี่ยวข้องกับผู้เกี่ยวข้องโดยตรง

ความสำคัญของธรรมาภิบาล

สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย (2557) นำเสนอว่า ธรรมาภิบาล เป็นหลักการ ที่นำมาใช้บริหารงานในปัจจุบันอย่างแพร่หลาย ด้วยเหตุเพราะช่วยสร้างสรรค์ และส่งเสริมองค์กร ให้มีศักยภาพ และประสิทธิภาพ อาทิ พนักงานต่างทำงานอย่างซื่อสัตย์สุจริตและขยันหมั่นเพียร ทำให้ผลทำให้ผลประกอบการของธุรกิจองค์กรนั้นขยายตัว นอกจากนี้แล้วยังทำให้ บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง ศรัทธา และเชื่อมั่นในองค์กรนั้น ๆ อันทำให้เกิดการพัฒนา อย่างต่อเนื่อง เช่น องค์กรที่โปร่งใส ย่อมได้รับความไว้วางใจในการร่วมทำธุรกิจ รัฐบาลที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ ย่อมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่นักลงทุนและประชาชน ตลอดจนส่งผลดีต่อเสถียรภาพ ของรัฐบาล และความเจริญก้าวหน้าของประเทศ เป็นต้น

การบริหารจัดการบ้านเมืองดี ตามหลักธรรมาภิบาล เป็นวิธีการที่ดีที่นำมาใช้ ในการบริการจัดการองค์การ หรือประเทศ ให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส ยุติธรรมและตรวจสอบได้ และมีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาของสังคม นำมาซึ่งความเจริญ ด้านต่าง ๆ จะเห็นว่า ธรรมาภิบาลมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการ และประโยชน์ต่อองค์กร ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก ดังต่อไปนี้

1. เป็นหลักพื้นฐานในการสร้างความเป็นธรรมในสังคม เอื้อประโยชน์ให้กับทุกคนทุกระดับ ทั้งคนรวยและคนจน
2. การใช้หลักธรรมาภิบาลในทุกระดับส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน
3. หลักธรรมาภิบาลช่วยลด บรรเทา และแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้
4. หลักธรรมาภิบาลจะช่วยให้สังคมมีความเข้มแข็งในทุกด้าน
5. หลักธรรมาภิบาล เป็นแนวคิดช่วยลดปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง
6. หลักธรรมาภิบาล เป็นแนวคิดที่เกื้อหนุนสังคมประชาธิปไตย และส่งเสริมให้คนมีส่วนร่วม ซื่อสัตย์สุจริต
7. หลักธรรมาภิบาลจะช่วยให้ระบบบริหารของรัฐมีความยุติธรรมที่น่าเชื่อถือได้
8. หลักธรรมาภิบาลเป็นมาตรฐานสากลที่บ่งบอกถึงระดับการพัฒนาของประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
9. หลักธรรมาภิบาลมีหลักการการบริหารหลายรูปแบบที่ถูกนำมาใช้ในการบริหาร เช่น ระบบมาตรฐานสากลภาครัฐแห่งประเทศไทย ระบบการควบคุมคุณภาพ ระบบมาตรฐานสากล การบริการคุณภาพทั้งระบบการบริหารที่ยึดโรงเรียนเป็นฐาน
10. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 9 กำหนดให้จัดโครงสร้างระบบ และกระบวนการจัดการศึกษา โดยยึดหลักกระจายอำนาจ และหลักการมีส่วนร่วมซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล
11. หลักธรรมาภิบาลเป็นกุญแจสำคัญในการนำไปสู่การฟื้นฟู และพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่กำลังพัฒนา และประเทศยากจน
12. หลักธรรมาภิบาลเป็นหลักการสำคัญที่องค์การระหว่างประเทศใช้เป็นเงื่อนไขในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือแก่ประเทศยากจน หรือประเทศที่กำลังพัฒนา
13. หลักธรรมาภิบาลเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข
14. หลักธรรมาภิบาลมีกระบวนการจัดทรัพยากรต่าง ๆ ที่เป็นธรรมต่อคนในสังคม ให้ความมั่นใจแก่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสและยากจน มีการจัดระบบเศรษฐกิจที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และรักษาความสมดุลของระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศอย่างมีเสถียรภาพ

สรุปได้ว่า หลักธรรมาภิบาลเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์ร่วมกันทั้งในส่วนองภาครัฐ เอกชน สังคม และประชาชน ซึ่งหากนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการศึกษา ก็จะทำให้พบว่า หลักธรรมาภิบาลมีความสำคัญ และควรเป็นหลักที่ผู้บริหารสถานศึกษา

และบุคลากร ควรเรียนรู้ และนำมาปฏิบัติเพื่อการพัฒนาสถานศึกษาร่วมกัน เพราะการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาล จะก่อให้เกิดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ โดยเน้นกระบวนการที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและรับผิดชอบ การบริหาร หากไม่นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ อาจส่งผลให้สถานศึกษาได้รับการพัฒนาไม่ครบทุกด้าน เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญเฉพาะจุด ขาดการตรวจสอบในการบริหารงาน ท้ายที่สุดก็จะส่งผลกระทบต่อนักเรียน ผู้เกี่ยวข้อง และสถานศึกษาด้วย

หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษา

แมนสรวง แซ่ซิ้ม (2557) การบริหารที่ดี มีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลนั้น จะขาดเสียมิได้คือการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาล คือ คุณธรรมของนักปกครองนักบริหารที่ดี (Good Governance) ตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีวิธีการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลที่เป็นกฎหมายเพื่อใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้บรรลุเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ มีนัยดังต่อไปนี้

1. หลักนิติธรรม ผู้บริหารจะต้องยึดหลักความถูกต้อง คือ มีการพิจารณาวินิจฉัยปัญหา การทำการตัดสินใจ (Decision Making) และสั่งการ (Command) ด้วยความถูกต้องตามกฎหมาย บ้านเมือง และกฎระเบียบข้อบังคับ ระเบียบ วินัยข้าราชการ และจรรยาบรรณครู ซึ่งเป็นข้อบังคับภายใต้ข้อตกลงร่วมกัน ให้ถูกต้องตามหลักศีลธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีของสังคม ถูกต้องตามนโยบายของผู้บังคับบัญชาหน่วยเหนือ และถูกต้องตรงประเด็นตามหลักวิชา และได้รับความพึงพอใจจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในระบบงานของสถานศึกษา ทั้ง 4 งาน อันได้แก่ งานบริหารวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารบุคคล และงานบริหารทั่วไป

2. หลักคุณธรรม ผู้บริหารจะต้องยึดหลักความเหมาะสม คือ รู้จักคิด พูด ทำกิจการงาน และปฏิบัติงานได้เหมาะสม ถูกกาลเทศะ บุคคล สังคม และสถานการณ์ ตามหลักสัปปริสธรรม 7 และหลักความยุติธรรม คือ มีการวินิจฉัย สั่งการ และปฏิบัติต่อผู้อยู่ใต้ปกครอง และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ด้วยความชอบธรรม บนพื้นฐานแห่งหลักธรรม หลักการ เหตุผล และข้อมูลที่ต้องเชื่อถือได้ และตรงประเด็น และด้วยความเที่ยงธรรม คือ ไม่อคติ หรือลำเอียงด้วยความหลงรักหลงชัง ด้วยความกล้าเกรง และด้วยความหลง ไม่รู้จักจริง คือ ขาดข้อมูลที่ถูกต้องเชื่อถือได้ และสมบูรณ์ เป็นเครื่องประกอบการวินิจฉัย ตัดสินใจ ให้ความเที่ยงธรรม

3. หลักความโปร่งใส ผู้บริหารจะต้องยึดหลักความบริสุทธิ์ คือ มีการวินิจฉัย สั่งการ กระทำกิจการงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ คือ ด้วยเจตนา ความคิดอ่าน ที่บริสุทธิ์ โปร่งใส

ใช้ระบบสารสนเทศสามารถตรวจสอบได้ตลอดเวลา โดยใช้หลักการ PDCA ในระบบงานของสถานศึกษา ทั้ง 4 งาน

4. หลักการมีส่วนร่วม ผู้บริหารจะต้องให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการศึกษา ทั้งครู นักเรียน ผู้ปกครอง ตลอดจนทั้งชุมชน มีส่วนร่วมดำเนินการจัดการศึกษาในโครงการและกิจกรรมของสถานศึกษาที่จัดขึ้นตลอดปีการศึกษา ในรูปแบบของคณะกรรมการ

5. หลักความรับผิดชอบ ผู้บริหารจะต้องให้ผู้ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการศึกษา ได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบร่วมกัน ในผลของการจัดการศึกษาที่มีผลผลิต คือตัวผู้เรียนที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่แตกต่างกัน

6. หลักความคุ้มค่า ผู้บริหารจะต้องใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินการกับทรัพยากรทางการศึกษาอย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด โดยใช้หลักการ PDCA เข้ามาตรวจสอบคุณภาพของระบบงาน ทั้ง 4 งาน อย่างครบถ้วน

สรุป หากผู้บริหารสถานศึกษาได้ใช้หลัก “ธรรมภิบาล” นี้ ในการบริหารจัดการสถานศึกษา และกระจายเป็นข้อปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ พึงใช้ประกอบในการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคล ให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาแล้วนั้น จะก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ส่วนรวมได้เป็นอย่างดี และยั่งยืนตลอดไป

การนำหลักธรรมภิบาลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา

การบริหารจัดการของสถานศึกษา ซึ่งมีหน้าที่ให้บริการการศึกษาแก่ประชาชน และเป็นสถานศึกษาของรัฐ จึงต้องนำหลักการว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า “ธรรมภิบาล” มาบูรณาการในการบริหารและจัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษาในฐานะที่เป็นนิติบุคคล หลักการดังกล่าว ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า หลักธรรมภิบาล อาจบูรณาการเข้ากับการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา

การดำเนินงานด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคล และบริหารทั่วไป และเป้าหมายในการจัดการศึกษา คือ ทำให้ผู้เรียนเป็นคนดี เก่ง และมีความสุข การบริหารจัดการของสถานศึกษา ซึ่งมีหน้าที่ให้บริการการศึกษาแก่ประชาชน และเป็นสถานศึกษาของรัฐ จึงต้องนำหลักการว่าด้วยการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า “ธรรมภิบาล” มาบูรณาการในการบริหารและจัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียน ในฐานะที่เป็นนิติบุคคลด้วย หลักการดังกล่าว ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า หลักธรรมภิบาล อาจบูรณาการเข้ากับการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษา ซึ่งได้แก่ การดำเนินงาน

ด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคล และบริหารทั่วไป และเป้าหมายในการจัดการศึกษา คือ ทำให้ผู้เรียนเป็นคนดีเก่ง และมีความสุข ดังมีรายละเอียดแนวคิดของธรรมาภิบาลในแต่ละด้าน ดังนี้

1. การบริหารงานด้านวิชาการ งานวิชาการเป็นงานหลัก หรือเป็นภารกิจหลัก ของสถานศึกษา ที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับ ความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทุกฝ่าย ซึ่งจะเป็ปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผลประเมินผล รวมทั้งการวัด ปัจจัยเกื้อหนุน การพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

2. การบริหารงบประมาณ การบริหารงานงบประมาณของสถานศึกษามุ่งเน้น ความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ มีความคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยึดหลักการบริหาร มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ และบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ให้มีการจัดหาผลประโยชน์ จากทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้งจัดหารายได้จากบริการมาใช้บริหารจัดการเพื่อประโยชน์ ทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นต่อผู้เรียน

3. การบริหารงานบุคคล การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา เป็นภารกิจสำคัญที่มุ่ง ส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เพื่อดำเนินการ ด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัว อิสระ ภายใต้กฎหมาย ระเบียบ เป็นไปตาม หลักธรรมาภิบาล ข้าราชการครูและนักศึกษาทางการศึกษาได้รับการพัฒนา มีความรู้ ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ

4. การบริหารงานทั่วไป การบริหารงานทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบบริหารองค์กร ให้บริการบริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการให้บริการการศึกษาทุกรูปแบบ มุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี อย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตามหลักการ บริหารงานที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลัก โดยเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบ ที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษามีหลักการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลเข้าไปเกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาในทุกช่วงงาน เช่น การบริหารงานวิชาการต้องใช้หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ โดยเน้นการทำงานเป็นอิสระ คล่องตัว การบริหารงบประมาณใช้หลักความโปร่งใสตรวจสอบได้ และความคุ้มค่าในการบริหารเพื่อเกิดประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล การบริหารงานบุคคล เป็นหลักนิติธรรม การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบ สุดท้ายการบริหารงานทั่วไป เน้นความโปร่งใส รับผิดชอบร่วมกันตรวจสอบ และการมีส่วนร่วมของทุกคนทุกฝ่าย การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้บริหารจัดการในโรงเรียนยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้การปฏิรูปการศึกษาของประเทศสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระสกล ฐานธมฺโม (อินทร์คล้าย) (2556) การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ มีวัตถุประสงค์การศึกษาเพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ แล้วสรุปได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักนิติธรรม

พระปลัดไพโรวัลย์ ชาคโร (ศรีเมือง) (2558) การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ของงานวิจัย คือ เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยมีผลการวิจัย คือ ครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษา ตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ภาพรวม อยู่ในระดับมาก คือ ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความมีส่วนร่วม และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านหลักนิติธรรม ตามลำดับ

จุฑามาส นาคปทุม (2559) การบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาลอินทปัญญา วัดใหญ่อินทาราม เทศบาลเมืองชลบุรี มีวัตถุประสงค์ของงานวิจัย คือ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาลอินทปัญญา โดยมีผลการวิจัยดังนี้

1. การบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาลอินทปัญญา วัดใหญ่อินทาราม เทศบาลเมืองชลบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ยกเว้นด้านหลักนิติธรรม อยู่ในระดับปานกลาง

2. เปรียบเทียบการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาลอินทปัญญา วัดใหญ่อินทาราม เทศบาลเมืองชลบุรี จำแนกตามวุฒิการศึกษา โดยรวมและรายด้านระดับมาก ด้านหลักความโปร่งใส และด้านหลักนิติธรรม แตกต่างกัน ระดับมาก ด้านหลักการมีส่วนร่วมและด้านหลักความรับผิดชอบ แตกต่างระดับปานกลาง ส่วนด้านหลักความคุ้มค่า แตกต่างระดับน้อย และด้านหลักนิติธรรม ไม่แตกต่างกัน

3. เปรียบเทียบการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนเทศบาลอินทปัญญา วัดใหญ่อินทาราม เทศบาลเมืองชลบุรี จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า โดยรวมและรายด้านแตกต่างระดับมาก

เบญจวรรณ บัวบาน (2558) สภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบ้านวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล และข้อเสนอแนะในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา โดยมีผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบ้านวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

2. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีข้อเสนอแนะมากที่สุดในแต่ละด้าน ดังนี้ หลักนิติธรรม ควรปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด บริหารบุคลากรด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน (24.17%) หลักคุณธรรม ควรบริหารงานโดยยึดถือคุณธรรม และควรคำนึงถึงผลประโยชน์ของนักเรียนมาเป็นอันดับแรก (19.78%) หลักความโปร่งใส ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบการบริหารงานในด้านต่าง ๆ ได้ (25.27%) หลักการมีส่วนร่วม ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้บุคลากรทุกฝ่าย ผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ (49.45%) หลักความรับผิดชอบ ควรมีระเบียบหรือแนวทางที่ชัดเจนในการมอบหมายงานให้บุคลากรในการปฏิบัติ ส่งเสริมให้บุคลากรได้ปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ (27.47%) หลักความคุ้มค่า ควรบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อการดำเนินการอย่างเหมาะสม และมีความคุ้มค่าสูงสุด (29.67%)

กฤษณิ์ ไชยสินธุ์ (2557) สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารโดยหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอแม่สรวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษ

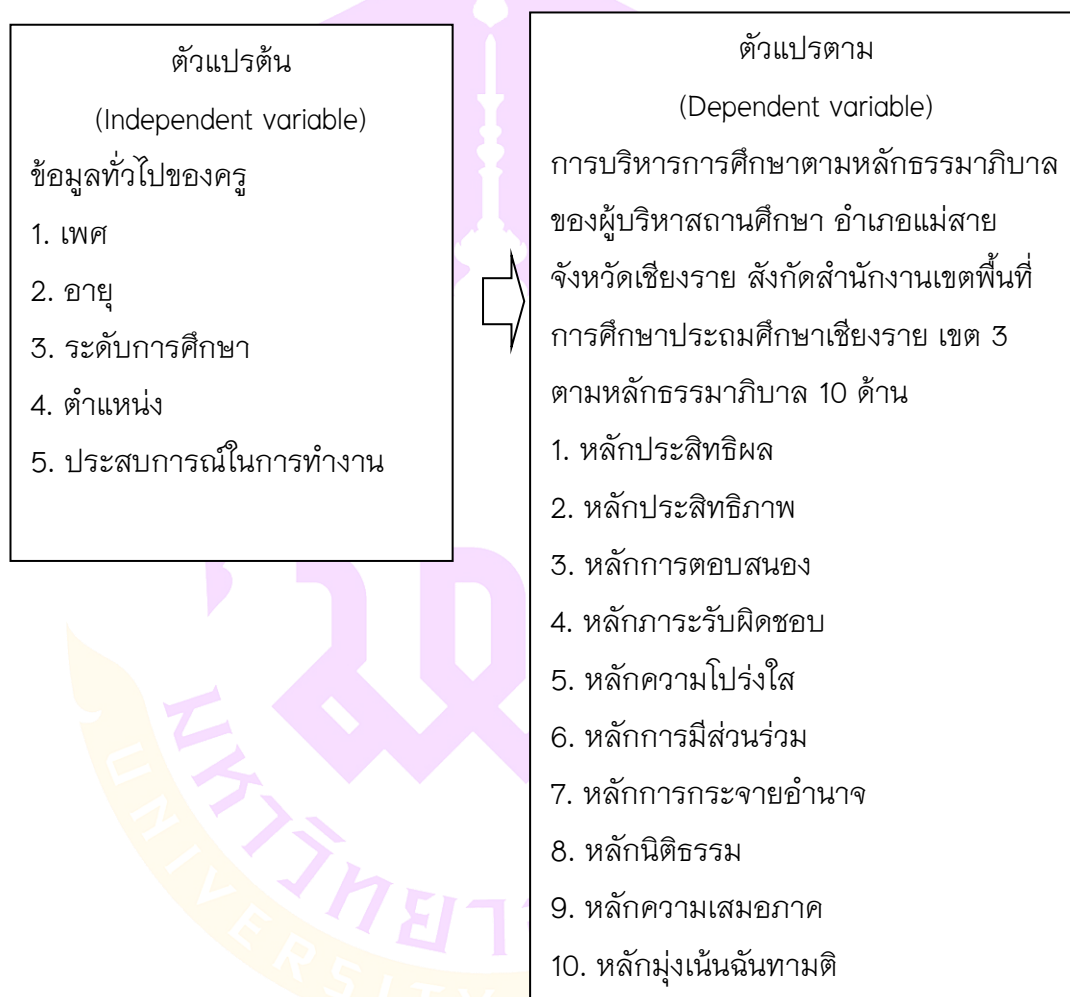
เชียงราย เขต 2 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารโดยหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา และเพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอแม่สรวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 โดยมีผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวมสภาพการบริหารโดยหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอแม่สรวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 ทั้ง 6 ด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ด้านหลักการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านหลักคุณธรรม และด้านหลักความคุ้มค่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักความโปร่งใส และด้านหลักนิติธรรม ตามลำดับ

สุเมธี ไชยวงศ์(2559) สภาพและแนวทางการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนคติของครูโรงเรียนแม่สายประสิทธิ์ศาสตร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา และเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางในการใช้หลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนคติของครูโรงเรียนแม่สายประสิทธิ์ศาสตร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 โดยมีผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวมสภาพและแนวทางการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา ตามทัศนคติของครูโรงเรียนแม่สายประสิทธิ์ศาสตร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36 ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ด้านหลักนิติธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักความมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สภาพปัญหาโดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ด้านหลักนิติธรรม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความมีส่วนร่วม และด้านหลักคุณธรรม กับด้านหลักความรับผิดชอบเท่ากัน และด้านหลักความคุ้มค่า มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

กรอบแนวคิดของการวิจัย

แนวทางการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษามุ่งศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยใช้หลักการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของสำนักงาน ก.พ.ร. แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วย

หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ประกอบด้วย หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี 10 ด้าน คือ 1) หลักประสิทธิภาพ 2) หลักประสิทธิภาพ 3) หลักการตอบสนอง 4) หลักการรับผิดชอบ 5) หลักความโปร่งใส 6) หลักการมีส่วนร่วม 7) หลักการกระจายอำนาจ 8) หลักนิติธรรม 9) หลักความเสมอภาคและ 10) หลักมุ่งเน้นฉันทามติ โดยแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ดังภาพ 1

ภาพ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่ ครูในสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ประจำปีการศึกษา 2560 จำนวน 442 คน ประกอบด้วย โรงเรียนในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จำนวน 34 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง

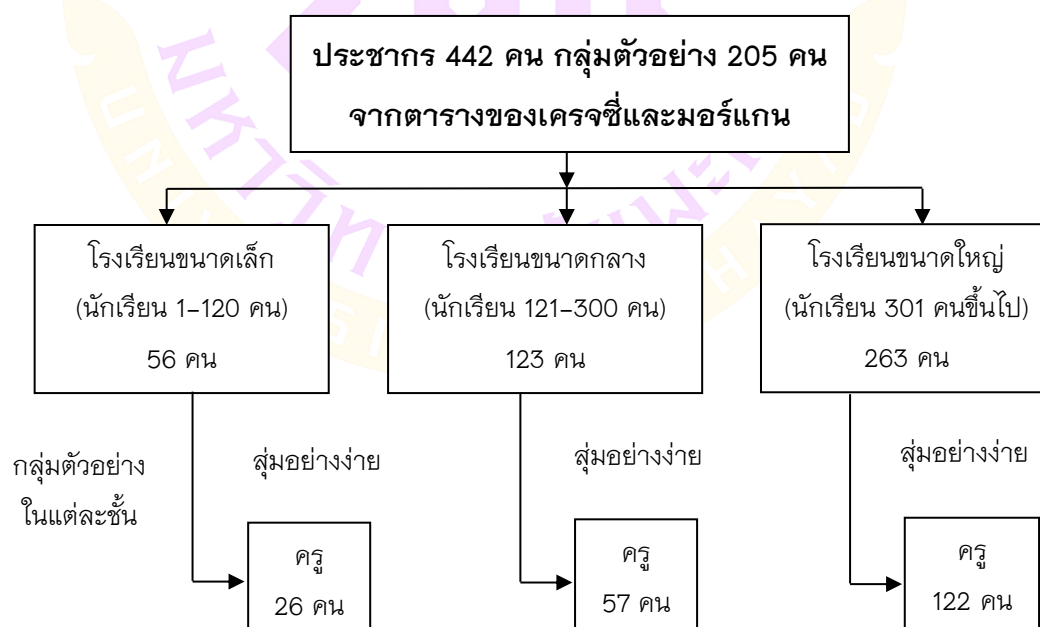
กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ประจำปีการศึกษา 2560 จำนวน 442 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 อ้างอิงใน พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540, หน้า 303) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 205 คน ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) โดยขั้นตอนแรก คือ การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) ตามขนาดของโรงเรียน โดยใช้เกณฑ์การแบ่งขนาดโรงเรียนตามเกณฑ์การจำแนกของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 3 ขนาด และการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple random Sampling) โดยวิธีการจับฉลาก แบบแบ่งตามสัดส่วน ดังตาราง 1 และภาพ 2 ดังนี้

1. โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 คน
 2. โรงเรียนขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียน 121–300 คน
 3. โรงเรียนขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 301 คนขึ้นไป
- โดยการเทียบสัดส่วน ตามตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

โรงเรียนในอำเภอแม่สาย	จำนวน โรงเรียน (โรง)	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
โรงเรียนขนาดเล็ก (1–120 คน)	7	56	26
โรงเรียนขนาดกลาง (121–300 คน)	13	123	57
โรงเรียนขนาดใหญ่ (301 คน ขึ้นไป)	12	263	122
*หมายเหตุ: ยับ 2 โรง	2	–	–
รวม	34	442	205

หมายเหตุ: ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2560 (กลุ่มงานบุคลากร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา เชียงรายเขต 3, 2560)

ภาพ 2 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 สำหรับรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล คือ ครูผู้สอนสถานศึกษาในอำเภอแม่สาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 แบบสอบถามมี 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง เป็นแบบเลือกตอบ (checklist)

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของ Likert (Likert, 1967 อ้างอิงใน รุ่งนภา มหาเกตุ, 2554, หน้า 79–80) ดังนี้

5 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมาก

3 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อย

1 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับน้อยที่สุด

ใน 10 หลัก ได้แก่ 1) หลักประสิทธิภาพ 2) หลักประสิทธิภาพ 3) หลักการตอบสนอง 4) หลักการรับผิดชอบ 5) หลักความโปร่งใส 6) หลักการมีส่วนร่วม 7) หลักการกระจายอำนาจ 8) หลักนิติธรรม 9) หลักความเสมอภาค และ 10) หลักมุ่งเน้นฉันทามติ จำนวน 38 ข้อ

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ลักษณะแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open End) ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี และการบริหารสถานศึกษา

2. ร่างข้อคำถามตามหลักการสร้างเครื่องมือให้ครอบคลุมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา

3. ปรีกษาและขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรีกษา เพื่อพิจารณาตรวจสอบ เสนอแนะปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาการใช้ภาษา

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขและผ่านการพิจารณากลั่นกรองจากอาจารย์ที่ปรีกษา แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับข้อคำถามรวมถึงการใช้ภาษา ผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย

4.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สันติ บุรณะชาติ ตำแหน่ง อาจารย์ มหาวิทยาลัยพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

4.2 ดร.ธนเสฏฐ สุภาภาค ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านป่าแดง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 3

4.3 นายภูวนารถ จันทาพูน ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 5 อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 3

ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาดังนี้

ข้อคำถามแต่ละข้อมีความสอดคล้องหรือไม่ มีเกณฑ์ให้คะแนนดังนี้

ให้คะแนน +1 เมื่อแน่ใจข้อคำถามนั้น วัดตรงตามจุดประสงค์ของการวัด

ให้คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจข้อคำถามนั้น วัดตรงตามจุดประสงค์ของการวัด

ให้คะแนน -1 เมื่อแน่ใจข้อคำถามนั้น วัดไม่ตรงตามจุดประสงค์ของการวัด

จากนั้นนำผลที่ได้ไปวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่างข้อคำถามกับหลักการ โดยใช้สูตร ดังนี้ (อ้างอิงใน พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2550, หน้า 117)

$$\text{สูตร } IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับความต้องการ

$$\sum R \text{ แทน ผลรวมคะแนนของผู้เชี่ยวชาญ}$$

$$N \text{ แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ}$$

แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ยโดยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ที่คำนวณได้อยู่ที่ 1 ทุกข้อ ถือว่าเป็นข้อคำถามที่อยู่ในเกณฑ์ความตรงเชิงเนื้อหาที่ใช้ได้

5. นำแบบสอบถามที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข แล้วนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับครูในสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำไปหา

ความเชื่อมั่นของ (Reliability) แบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบาค มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.87

6. นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้ทำการแก้ไข ปรับปรุงแบบสอบถาม และเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความสมบูรณ์อีกครั้ง ก่อนนำไปใช้จริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามด้วยตนเอง และรอรับแบบสอบถามคืนเพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการเก็บข้อมูล หลีกเลี่ยงปัจจัยเสริมอื่น ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. นำหนังสือจากวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ไปถึงสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการแจกแบบสอบถามด้วยตนเอง และเก็บรวบรวมข้อมูลกลับด้วยตนเอง

3. รับแบบสอบถามกลับคืนและตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม และนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปโดยดำเนินการ ดังนี้

นำแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเป็นข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล ใช้ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ทั้งนี้ในการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้กำหนดค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ได้

จากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูล โดยผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert, 1967 อ้างอิงใน รุ่งนภา มหาเกตุ, 2554, หน้า 79–80) ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51–5.00 แสดงว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51–4.50 แสดงว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51–3.50 แสดงว่า มีการปฏิบัติอยู่ระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51–2.50 แสดงว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00–1.50 แสดงว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ลักษณะแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open End) ใน 10 หลัก ได้แก่ 1) หลักประสิทธิภาพ 2) หลักประสิทธิภาพ 3) หลักการตอบสนอง 4) หลักการรับผิดชอบ 5) หลักความโปร่งใส 6) หลักการมีส่วนร่วม 7) หลักการกระจายอำนาจ 8) หลักนิติธรรม 9) หลักความเสมอภาค และ 10) หลักมุ่งเน้นฉันทามติ ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ค่าสถิติพื้นฐาน

ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเกี่ยวกับ การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการบริหารสถานศึกษา
- ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตาราง 2 แสดงจำนวนและค่าร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	70	34.15
หญิง	135	65.85
รวม	205	100
2. ปัจจุบันมีอายุ		
20-29 ปี	76	37.07
30-39 ปี	78	38.05
40-49 ปี	29	14.15
50 ปีขึ้นไป	22	10.73
รวม	205	100

ตาราง 2 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
3. ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	149	72.68
สูงกว่าปริญญาตรี	56	27.32
รวม	205	100
4. ระยะเวลาและประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่ง		
1-10 ปี		
11-20 ปี	143	69.76
21 ปี ขึ้นไป	37	18.05
	25	12.20
รวม	205	100

จากตาราง 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 65.85 และเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 34.15 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 30-39 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.05 รองลงมา มีอายุ 20-29 ปี คิดเป็นร้อยละ 37.07 มีอายุ 40-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 14.15 และอายุ 50 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 10.73 วุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 72.68 และสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 27.32 เป็นครูผู้สอน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 100 ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 1-10 ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 69.76 รองลงมา มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 11-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.05 มีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง 21 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 12.20

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล
ของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

ตาราง 3 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการปฏิบัติและลำดับที่
ของการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา
อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา เชียงราย เขต 3 ในภาพรวม

ด้าน	รายการ	N = 205		ระดับ ปฏิบัติการ	ลำดับที่
		\bar{X}	S.D.		
1	หลักประสิทธิผล	3.78	1.05	มาก	5
2	หลักประสิทธิภาพ	3.81	1.06	มาก	3
3	หลักการตอบสนอง	3.78	1.06	มาก	5
4	หลักการรับผิดชอบต่อ	3.75	1.01	มาก	8
5	หลักความโปร่งใส	3.72	1.10	มาก	9
6	หลักการมีส่วนร่วม	3.83	1.03	มาก	2
7	หลักการกระจายอำนาจ	3.78	1.08	มาก	5
8	หลักนิติธรรม	3.71	1.16	มาก	10
9	หลักความเสมอภาค	3.90	1.10	มาก	1
10	หลักมุ่งเน้นฉันทามติ	3.81	1.09	มาก	3
รวมเฉลี่ย		3.79	1.06	มาก	

จากตาราง 3 พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา
อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3
โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า
ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ หลักความเสมอภาค มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$) ค่าเฉลี่ย
รองลงมา คือ หลักการมีส่วนร่วม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด
คือ หลักนิติธรรม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$)

ตาราง 4 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของการบริหาร
สถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย
จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย
เขต 3 หลักประสิทธิผล

ข้อ	รายการ	N = 205		ระดับ ปฏิบัติการ	ลำดับ ที่
		\bar{X}	S.D.		
1	ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหาร งานเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อความ ต้องการของครู นักเรียน และชุมชน	3.84	1.02	มาก	1
2	ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนด วิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ที่สอดคล้อง กับความต้องการ ของนักเรียน ครูและชุมชน	3.77	1.08	มาก	3
3	ผู้บริหารสถานศึกษามีกระบวนการ ปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบที่มี มาตรฐาน	3.82	1.06	มาก	2
4	ผู้บริหารสถานศึกษามีการติดตาม ประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงการ ปฏิบัติงานให้เท่าทัน การเปลี่ยนแปลง	3.71	1.11	มาก	4
เฉลี่ยรวม		3.78	1.05	มาก	

จากตาราง 4 พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในด้านหลักประสิทธิผล
ของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$) เมื่อพิจารณา
รายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารงานเป็นไปเพื่อตอบสนอง
ต่อความต้องการของครู นักเรียน และชุมชน มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$)
ค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบที่มีมาตรฐาน

มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการติดตามประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$)

ตาราง 5 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3 หลักประสิทธิภาพ

ข้อ	รายการ	N = 205		ระดับ ปฏิบัติการ	ลำดับ ที่
		\bar{X}	S.D.		
1	สถานศึกษามีการออกแบบกระบวนการปฏิบัติงานโดยใช้เทคนิคและเครื่องมือการบริหารจัดการที่เหมาะสม	3.83	1.09	มาก	2
2	ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดสัดส่วนของทรัพยากรในการบริหารงานที่เหมาะสม (ด้านต้นทุน แรงงาน และระยะเวลา)	3.86	1.01	มาก	1
3	สถานศึกษามีการวัดประสิทธิภาพทางระบบการศึกษา เช่น ความสามารถของนักเรียน	3.77	1.10	มาก	4
4	สถานศึกษามีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ่มค่าต่อการลงทุน และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนร่วม	3.80	1.12	มาก	3
เฉลี่ยรวม		3.81	1.06	มาก	

จากตาราง 5 พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในด้านหลักประสิทธิภาพ ของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3 โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัด

สัดส่วนของทรัพยากรในการบริหารงานที่เหมาะสม (ด้านต้นทุน แรงงาน และระยะเวลา) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$) ค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ สถานศึกษามีการออกแบบกระบวนการปฏิบัติงาน โดยการใช้เทคนิคและเครื่องมือการบริหารจัดการที่เหมาะสม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สถานศึกษามีการวัดประสิทธิภาพทางระบบการศึกษา เช่น ความสามารถของนักเรียน มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$)

ตาราง 6 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3 หลักการตอบสนอง

ข้อ	รายการ	N = 205		ระดับ ปฏิบัติการ	ลำดับที่
		\bar{X}	S.D.		
1	สถานศึกษามีการให้บริการแก่ชุมชนที่สามารถดำเนินการได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด	3.81	1.03	มาก	3
2	สถานศึกษาสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ รวมถึง ตอบสนองตามความคาดหวัง/ความต้องการของชุมชนได้	3.70	1.10	มาก	5
3	สถานศึกษาสามารถรับทราบ และสามารถแก้ไขปัญหาของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายใต้กรอบเวลาที่สมเหตุสมผล และเป็นไปตามแนวทางที่ตกลงกัน	3.82	1.09	มาก	2
4	สถานศึกษาจัดให้มีช่องทางเครือข่ายการให้บริการที่มีความครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ	3.72	1.05	มาก	4
5	สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ชุมชนหรือผู้ปกครองติดต่อกับผู้บริหารสถานศึกษาได้เสมอ มีระบบการจัดการข้อร้องเรียนที่มีประสิทธิภาพ	3.86	1.16	มาก	1
เฉลี่ยรวม		3.78	1.06	มาก	

จากตาราง 6 พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในด้านหลัก การตอบสนองของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ชุมชนหรือผู้ปกครอง ติดต่อกับผู้บริหารสถานศึกษาได้เสมอ มีระบบการจัดการข้อร้องเรียนที่มีประสิทธิผล มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$) ค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ สถานศึกษาสามารถรับทราบ และสามารถแก้ปัญหาของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายใต้กรอบเวลาที่สมเหตุสมผล และเป็นไปตาม แนวทางที่ตกลงกัน มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.82$) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สถานศึกษา สร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ รวมถึงตอบสนองตามความคาดหวัง/ความต้องการของชุมชนได้ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$)

ตาราง 7 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของการบริหาร สถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3 หลักการระดับผิชอบ

ข้อ	รายการ	N = 205		ระดับ ปฏิบัติการ	ลำดับที่
		\bar{X}	S.D.		
1	สถานศึกษาของท่านมีความสำนึกในการรับผิดชอบ ต่อปัญหาสาธารณะ	3.53	1.14	มาก	4
2	ผู้บริหารสถานศึกษามีความรับผิดชอบในการปฏิบัติ หน้าที่และผลงานต่อเป้าหมายที่กำหนดไว้	3.70	1.11	มาก	3
3	ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารงานผูกพันกับ ผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงาน ให้เป็นไปตามข้อตกลง	3.84	1.01	มาก	2
4	ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการสื่อสารและทำความเข้าใจ ในเรื่องแผนการปฏิบัติงานย่อยแก่ทุกคนที่รับผิดชอบ	3.86	0.95	มาก	1
5	ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้มีบุคคลฝ่ายต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หรือสามารถตรวจสอบ และประเมินผลการบริหารได้	3.83	0.97	มาก	4
เฉลี่ยรวม		3.75	1.01	มาก	

จากตาราง 7 พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในด้านหลักภาวะ
 รับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
 การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$)
 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการสื่อสารและทำ
 ความเข้าใจในเรื่องแผนการปฏิบัติงานย่อยแก่ทุกคนที่รับผิดชอบ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
 ($\bar{X} = 3.86$) ค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารงานผูกพันกับผลสัมฤทธิ์
 ของการดำเนินงานให้เป็นไปตามข้อตกลง มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$)
 และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สถานศึกษาของท่ามีความสำคัญในการรับผิดชอบต่อปัญหาสาธารณะ
 มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$)

ตาราง 8 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของการบริหาร
 สถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย
 จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
 เชียงราย เขต 3 หลักความโปร่งใส

ข้อ	รายการ	N = 205		ระดับ ปฏิบัติการ	ลำดับ ที่
		\bar{X}	S.D.		
1	ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารงานเป็นไป ด้วยความชัดเจนและโปร่งใส ยึดถือตาม กฎระเบียบ ข้อบังคับ สามารถตรวจสอบได้	3.70	1.11	มาก	3
2	ผู้บริหารสถานศึกษามีกระบวนการทำงาน อย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา ชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย	3.79	1.03	มาก	1
3	สถานศึกษามีระบบการตรวจสอบการทำงาน ภายใน	3.71	1.11	มาก	2
4	ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้บุคคล ฝ่ายต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หรือสามารถตรวจสอบและประเมินผล การบริหารได้	3.68	1.19	มาก	4
เฉลี่ยรวม		3.72	1.10	มาก	

จากตาราง 8 พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในด้านหลักความโปร่งใสของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีกระบวนการทำงานอย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา ซึ่งแจ้งได้เมื่อมีข้อสงสัย มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.79$) ค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ สถานศึกษามีระบบการตรวจสอบการทำงานภายใน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้มีบุคคลฝ่ายต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หรือสามารถตรวจสอบ และประเมินผลการบริหารได้ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$)

ตาราง 9 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 หลักการมีส่วนร่วม

ข้อ	รายการ	N = 205		ระดับ ปฏิบัติการ	ลำดับ ที่
		\bar{X}	S.D.		
1	สถานศึกษามีการให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่นักเรียน บุคลากร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	3.80	0.96	มาก	3
2	สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่มได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา	3.89	1.03	มาก	1
3	สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องสำคัญที่มีผลกระทบต่อโรงเรียน	3.72	1.20	มาก	4
4	สถานศึกษาให้ความร่วมมือกับประชาชน หรือผู้แทนภาคสาธารณะในการทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง	3.89	1.03	มาก	1
เฉลี่ยรวม		3.83	1.03	มาก	

จากตาราง 9 พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในด้านหลักการมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่มได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา และสถานศึกษาให้ความร่วมมือกับประชาชนหรือผู้แทนภาคสาธารณะในการทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$) ค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ สถานศึกษามีการให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่นักเรียน บุคลากร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องสำคัญที่มีผลกระทบต่อโรงเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$)

ตาราง 10 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 หลักการกระจายอำนาจ

ข้อ	รายการ	N = 205		ระดับ ปฏิบัติการ	ลำดับ ที่
		\bar{X}	S.D.		
1	ผู้บริหารสถานศึกษามีการถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจ ทรัพยากร และภารกิจให้แก่บุคลากรตามความเหมาะสม	3.77	1.12	มาก	3
2	ผู้บริหารสถานศึกษามีการมอบหมายงานตรงตามความสามารถและภารกิจ โดยมุ่งเน้นสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน	3.80	1.07	มาก	1
3	ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดสรรงบประมาณให้แก่โครงการต่าง ๆ บริหารจัดการ และตัดสินใจได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม	3.78	1.11	มาก	2
เฉลี่ยรวม		3.78	1.08	มาก	

จากตาราง 10 พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในด้านหลัก การกระจายอำนาจของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา มีการมอบหมายงานตรงตามความสามารถและภารกิจ โดยมุ่งเน้นสร้างความพึงพอใจ ในการปฏิบัติงาน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) ค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา มีการจัดสรรงบประมาณให้แก่โครงการต่าง ๆ บริหารจัดการ และตัดสินใจ ได้อย่างทั่วถึง และเท่าเทียม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา มีการถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจ ทรัพยากร และภารกิจให้แก่บุคลากร ตามความเหมาะสม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$)

ตาราง 11 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของการบริหาร สถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3 หลักนิติธรรม

ข้อ	รายการ	N = 205		ระดับ ปฏิบัติการ	ลำดับ ที่
		\bar{X}	S.D.		
1	ผู้บริหารสถานศึกษา บริหารงานด้วยความเป็นธรรม โปร่งใสและตรวจสอบได้เพื่อให้เกิดความสงบ เรียบร้อยในหมู่คณะ	3.67	1.20	มาก	4
2	สถานศึกษามีการออกกฎระเบียบโดยคำนึงถึง สิทธิหน้าที่ของบุคลากรของโรงเรียน	3.69	1.21	มาก	3
3	สถานศึกษามีการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ โดยยึดหลักชัดเจน และความเสมอภาค	3.76	1.16	มาก	1
4	กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสถานศึกษาได้รับการยอมรับ และปฏิบัติตาม	3.73	1.13	มาก	2
เฉลี่ยรวม		3.71	1.16	มาก	

จากตาราง 11 พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในด้านหลักนิติธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สถานศึกษามีการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ โดยยึดหลักชัดเจนและความเสมอภาค มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76$) ค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสถานศึกษาได้รับการยอมรับและปฏิบัติตาม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา บริหารงานด้วยความเป็นธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในหมู่คณะ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$)

ตาราง 12 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 หลักความเสมอภาค

ข้อ	รายการ	N = 205		ระดับ ปฏิบัติการ	ลำดับ ที่
		\bar{X}	S.D.		
1	ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติราชการต่อครู นักเรียนอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยก ด้านชายหญิง ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ และอายุ	3.86	1.10	มาก	2
2	สถานศึกษาให้โอกาสความเท่าเทียมกัน ของการเข้าถึงบริการสาธารณะของกลุ่มบุคคล ผู้ด้อยโอกาสในสังคม	3.94	1.12	มาก	1
เฉลี่ยรวม		3.90	1.10	มาก	

จากตาราง 12 พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในด้านหลักความเสมอภาคของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สถานศึกษาให้โอกาสความเท่า

เหมือนกันของการเข้าถึงบริการสาธารณะของกลุ่มบุคคลผู้ด้อยโอกาสในสังคม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติราชการต่อครู นักเรียนอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกด้านชายหญิง ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ และอายุ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$)

ตาราง 13 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3 หลักมุ่งเน้นฉันทามติ

ข้อ	รายการ	N = 205		ระดับ ปฏิบัติการ	ลำดับ ที่
		\bar{X}	S.D.		
1	ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารงานโดยการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เช่น ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน	3.86	1.10	มาก	1
2	ผู้บริหารสถานศึกษามีความพยายามในการแสวงหาฉันทามติหรือข้อตกลงร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน	3.78	1.11	มาก	3
3	สถานศึกษามีการจัดการประชุมเพื่อปรึกษาเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างกันอย่างเปิดใจ	3.80	1.09	มาก	2
เฉลี่ยรวม		3.81	1.09	มาก	

จากตาราง 13 พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในด้านหลักมุ่งเน้นฉันทามติของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารงานโดยการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เช่น ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$) ค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ สถานศึกษามีการจัดการประชุมเพื่อปรึกษาเสวนาแลกเปลี่ยน

ความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างกันอย่างเปิดเผย มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีความพยายามในการแสวงหาฉันทามติ หรือข้อตกลงร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงราย เขต 3 ผู้วิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. หลักประสิทธิผล มีข้อเสนอแนะดังนี้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการหาประสิทธิภาพให้เกิดขึ้นกับงาน อาจจะต้องลดทรัพยากรบางอย่างลง และใช้สิ่งที่มีอยู่ให้เกิดความคุ้มค่า (3)

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีกระบวนการ แนวทางในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เที่ยงตรง เสมอภาค ยุติธรรม เพื่อให้การปฏิบัติงานได้ง่าย (5)

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการบริหารงานเพื่อตอบสนองความต้องการของครู นักเรียน และชุมชน อย่างแท้จริง (10)

2. หลักประสิทธิภาพ มีข้อเสนอแนะดังนี้

2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการใช้มติจากการประชุมของผู้มีส่วนร่วม ในการวางแผนขับเคลื่อนการดำเนินงานภายในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ (12)

2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการปฏิบัติงานโดยใช้เทคนิคและเครื่องมือ การบริหารจัดการที่เหมาะสม และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ในการทำงาน (15)

3. หลักการตอบสนอง มีข้อเสนอแนะดังนี้

3.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกำหนดระยะเวลาในการดำเนินงาน โครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ในการให้บริการต่อชุมชน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (4)

3.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการแก้ปัญหาตรงจุด เป็นแนวทางสนับสนุน หลักการตอบสนองต่อนักเรียน ครู และชุมชนได้ (9)

3.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการสร้าง ความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ รวมถึง ต้องสนองตามความคาดหวังของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ดี (14)

4. หลักการรับผิดชอบ มีข้อเสนอแนะดังนี้

4.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการมอบหมายงานที่ชัดเจน เพื่อให้บุคลากรได้ปฏิบัติงานตามความรับผิดชอบต่อหน้าที่ตามภารกิจหลัก (28)

4.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีสำนึกในการรับผิดชอบต่อปัญหาสาธารณะ รับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่และรับผิดชอบต่อผลงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (15)

5. หลักความโปร่งใส มีข้อเสนอแนะดังนี้

5.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีหลักความโปร่งใสเพื่อสามารถติดตามและตรวจสอบ ป้องกันการกระทำผิดที่เกิดในองค์กรได้ (33)

5.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการดำเนินการการปฏิบัติงานโดยความโปร่งใส ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถตรวจสอบได้ และยังเป็นการสร้างเชื่อมั่นให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (26)

6. หลักการมีส่วนร่วม มีข้อเสนอแนะดังนี้

6.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการทำงานที่ให้ทุกคนหรือทุกฝ่ายมีส่วนร่วม คิด ร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจในงานนั้น ๆ (36)

6.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีกระบวนการที่ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วม ในการช่วยกันวางแผนกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานในสถานศึกษา (30)

7. หลักการกระจายอำนาจ มีข้อเสนอแนะดังนี้

7.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อไม่ให้เกิดการใช้อำนาจบุคคลเพียงคนเดียวในการตัดสินใจ (13)

7.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน มีการกระจายอำนาจในหน่วยงานอย่างเหมาะสม (40)

7.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกระจายอำนาจที่ต้องได้รับการสนใจ ใส่ใจ ทั้งผู้กระจายอำนาจและผู้รับมอบอำนาจ มีการมอบหมายงานตรงตามความสามารถและภารกิจอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ทำให้มีการพัฒนาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ (22)

8. หลักนิติธรรม มีข้อเสนอแนะดังนี้

8.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการใช้กฎหมายมาใช้ในการบริหารด้วยความชอบธรรม และไม่เลือกปฏิบัติกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง (33)

8.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวางแผนงานในการทำงานร่วมกัน โดยควรจะต้อง กฏเกณฑ์ หรือกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกัน หากผู้ใดละเมิดหรือผิดกฎระเบียบ ก็ต้องได้รับ บทลงโทษตามที่กำหนด และอยู่ในดุลยพินิจของความชอบธรรมของผู้บริหาร (22)

8.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด มีการบริหารงาน ด้วยความเป็นธรรม โปร่งใส และมีความเสมอภาค (30)

9. หลักความเสมอภาค มีข้อเสนอแนะดังนี้

9.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการบริหารสถานศึกษาด้วยความเสมอภาค เพื่อให้ผู้ร่วมงานให้ความเคารพนับถือ มีความเท่าเทียม เสมอภาค ไม่มีการลำเอียง (33)

9.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการปฏิบัติต่อครู นักเรียนอย่างเท่าเทียมกัน (37)

10. หลักมุ่งเน้นฉันทามติ มีข้อเสนอแนะดังนี้

10.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการหาข้อตกลงของกลุ่มร่วมกัน จากการใช้ กระบวนการคิดแสดงความคิดเห็น ลงมติ และปฏิบัติตามมติที่กลุ่มได้ช่วยกันแสดงความคิดเห็น โดยไม่มีข้อขัดแย้งเกิดขึ้นภายหลัง (40)

10.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการบริหารงานโดยการรับฟังความคิดเห็น ของผู้อื่น (52)

10.3 สถานศึกษาควรมีการจัดประชุมเพื่อปรึกษาหารือ และแสวงหาความคิดเห็น ในเรื่องต่าง ๆ เพื่อหาฉันทามติในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ เพื่อเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในงานต่อไป (13)

บทที่ 5

บทสรุป

การวิจัยเรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ครูในสถานศึกษา จำนวน 205 คน ในสถานศึกษาอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ปีการศึกษา 2560 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ความถี่ และค่าร้อยละ

สรุปผลการวิจัย

1. การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับปฏิบัติมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ หลักความเสมอภาค หลักการมีส่วนร่วม และหลักประสิทธิภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 หลักประสิทธิผล ผู้บริหารสถานศึกษามีการใช้หลักประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก โดยมีระดับการใช้หลักประสิทธิผลที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารงานเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของครู นักเรียน และชุมชน อยู่ในระดับปฏิบัติมาก และมีระดับการใช้หลักประสิทธิผลที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการติดตาม ประเมินผล และพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง อยู่ในระดับปฏิบัติมาก

1.2 หลักประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษามีการใช้หลักประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก โดยมีระดับการใช้หลักประสิทธิภาพที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดสัดส่วนของทรัพยากรในการบริหารงานที่เหมาะสม (ด้านต้นทุน แรงงาน และระยะเวลา) อยู่ในระดับปฏิบัติมาก และมีระดับการใช้หลักประสิทธิภาพที่มีค่าเฉลี่ย

น้อยที่สุด คือ สถานศึกษามีการวัดประสิทธิภาพทางระบบการศึกษา เช่น ความสามารถของนักเรียน อยู่ในระดับปฏิบัติมาก

1.3 หลักการตอบสนอง ผู้บริหารสถานศึกษามีการใช้หลักการตอบสนองในการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก โดยมีระดับการใช้หลักการตอบสนองที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ชุมชนหรือผู้ปกครองติดต่อกับผู้บริหารสถานศึกษาได้เสมอ มีระบบการจัดการข้อร้องเรียนที่มีประสิทธิผล อยู่ในระดับปฏิบัติมาก และมีระดับการใช้หลักการตอบสนอง ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สถานศึกษาสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ รวมถึงตอบสนองตามความคาดหวัง/ความต้องการของชุมชนได้ อยู่ในระดับปฏิบัติมาก

1.4 หลักการระับผิดชอบ ผู้บริหารสถานศึกษามีการใช้หลักการระับผิดชอบในการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก โดยมีระดับการใช้หลักการระับผิดชอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการสื่อสารและทำความเข้าใจในเรื่องแผนการปฏิบัติงานย่อยแก่ทุกคนที่รับผิดชอบ อยู่ในระดับปฏิบัติมาก และมีระดับการใช้หลักการระับผิดชอบที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สถานศึกษาของท่านมีความสำนึกในการรับผิดชอบต่อปัญหาสาธารณะ อยู่ในระดับปฏิบัติมาก

1.5 หลักความโปร่งใส ผู้บริหารสถานศึกษามีการใช้หลักความโปร่งใสในการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก โดยมีระดับการใช้หลักความโปร่งใสที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีกระบวนการทำงานอย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา ชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย อยู่ในระดับปฏิบัติมาก และมีระดับการใช้หลักความโปร่งใสที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้บุคคลฝ่ายต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หรือสามารถตรวจสอบ และประเมินผลการบริหารได้ อยู่ในระดับปฏิบัติมาก

1.6 หลักการมีส่วนร่วม ผู้บริหารสถานศึกษามีการใช้หลักการมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก โดยมีระดับการใช้หลักการมีส่วนร่วมที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่มได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา และสถานศึกษาให้ความร่วมมือกับประชาชน หรือผู้แทนภาคสาธารณะ ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับปฏิบัติมาก และมีระดับการใช้หลักการมีส่วนร่วมที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องสำคัญที่มีผลกระทบต่อโรงเรียน อยู่ในระดับปฏิบัติมาก

1.7 หลักการกระจายอำนาจ ผู้บริหารสถานศึกษามีการใช้หลักการกระจายอำนาจในการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก โดยมีระดับการใช้หลักการกระจายอำนาจ

ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการมอบหมายงานตรงตามความสามารถ และภารกิจ โดยมุ่งเน้นสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับปฏิบัติมาก และมีระดับการใช้หลักการกระจายอำนาจที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจ ทรัพยากร และภารกิจ ให้แก่บุคลากรตามความเหมาะสม อยู่ในระดับปฏิบัติมาก

1.8 หลักนิติธรรม ผู้บริหารสถานศึกษามีการใช้หลักนิติธรรมในการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก โดยมีระดับการใช้หลักนิติธรรมที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สถานศึกษามีการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ โดยยึดหลักชัดเจน และความเสมอภาค อยู่ในระดับปฏิบัติมาก และมีระดับการใช้หลักนิติธรรม ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษา บริหารงาน ด้วยความเป็นธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในหมู่คณะ อยู่ในระดับปฏิบัติมาก

1.9 หลักความเสมอภาค ผู้บริหารสถานศึกษามีการใช้หลักความเสมอภาค ในการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก โดยมีระดับการใช้หลักความเสมอภาคที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สถานศึกษาให้โอกาสความเท่าเทียมกันของการเข้าถึงบริการสาธารณะของกลุ่มบุคคลผู้ด้อยโอกาสในสังคม อยู่ในระดับปฏิบัติมาก และมีระดับการใช้หลักความเสมอภาคที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติราชการต่อครู นักเรียน อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกด้านชายหญิง ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ และอายุ อยู่ในระดับปฏิบัติมาก

1.10 หลักมุ่งเน้นฉันทามติ ผู้บริหารสถานศึกษามีการใช้หลักมุ่งเน้นฉันทามติ ในการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก โดยมีระดับการใช้หลักมุ่งเน้นฉันทามติที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารงานโดยการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เช่น ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน อยู่ในระดับปฏิบัติมาก และมีระดับการใช้หลักมุ่งเน้นฉันทามติที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีความพยายามในการแสวงหาฉันทามติ หรือข้อตกลงร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน อยู่ในระดับปฏิบัติมาก

2. ข้อเสนอแนะการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ผู้วิจัยสรุปได้ ดังนี้

2.1 หลักประสิทธิผล

2.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการหาประสิทธิภาพให้เกิดขึ้นกับงาน อาจจะต้องลดทรัพยากรบางอย่างลง และใช้สิ่งที่มีอยู่ให้เกิดความคุ้มค่า

2.1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีกระบวนการ แนวทางในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เทียบตรง เสมอภาค ยุติธรรม เพื่อให้การปฏิบัติงานได้ง่าย

2.1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการบริหารงานเพื่อตอบสนองของความต้องการของครู นักเรียน และชุมชน อย่างแท้จริง

2.2 หลักประสิทธิภาพ

2.2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการใช้มติจากการประชุมของผู้มีส่วนร่วมในการวางแผนขับเคลื่อนการดำเนินงานภายในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ

2.2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการปฏิบัติงานโดยใช้เทคนิค และเครื่องมือการบริหารจัดการที่เหมาะสม และรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน

2.3 หลักการตอบสนอง

2.3.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกำหนดระยะเวลาในการดำเนินงาน โครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ในการให้บริการต่อชุมชน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

2.3.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการแก้ปัญหาตรงจุด เป็นแนวทางสนับสนุนหลักการตอบสนองต่อนักเรียน ครู ชุมชนได้

2.3.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการสร้าง ความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ รวมถึงตอบสนองตามความคาดหวังของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ดี

2.4 หลักการรับผิดชอบ

2.4.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการมอบหมายงานที่ชัดเจน เพื่อให้บุคลากรได้ปฏิบัติงานตามความรับผิดชอบต่อหน้าที่ตามภารกิจหลัก

2.4.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีสำนึกในการรับผิดชอบต่อปัญหาสาธารณะ รับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ และรับผิดชอบผลงานตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2.5 หลักความโปร่งใส

2.5.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีหลักความโปร่งใส เพื่อสามารถติดตาม ตรวจสอบ และป้องกันการกระทำผิดที่เกิดขึ้นในองค์กรได้

2.5.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรจะมีการดำเนินการการปฏิบัติงานด้วยความโปร่งใส ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถตรวจสอบได้ และยังเป็นการสร้างเชื่อมั่นให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2.6 หลักการมีส่วนร่วม

2.6.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการทำงานที่ให้ทุกคนหรือทุกฝ่ายมีส่วนร่วมร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจในงานนั้น ๆ

2.6.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีกระบวนการที่ให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการช่วยกันวางแผนกำหนดทิศทางขับเคลื่อนการดำเนินงานในสถานศึกษา

2.7 หลักการกระจายอำนาจ

2.7.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อไม่ให้เกิดการใช้อำนาจบุคคลเพียงคนเดียวในการตัดสินใจ

2.7.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน มีการกระจายอำนาจในหน่วยงานอย่างเสมอภาค

2.7.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการกระจายอำนาจที่ต้องได้รับการสนใจใส่ใจ ทั้งผู้กระจายอำนาจและผู้รับมอบอำนาจ มีการมอบหมายงานตรงตามความสามารถและการกิจอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม ทำให้มีการพัฒนาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้

2.8 หลักนิติธรรม

2.8.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการนำกฎหมายมาใช้ในการบริหารด้วยความชอบธรรม และไม่เลือกปฏิบัติกับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

2.8.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการวางแผนงานในการทำงานร่วมกัน โดยควรจะต้องตั้งกฎเกณฑ์ หรือกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกัน หากผู้ใดละเมิดหรือผิดกฎระเบียบก็ต้องได้รับบทลงโทษตามที่กำหนด และอยู่ในดุลยพินิจของความชอบธรรมของผู้บริหาร

2.8.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด มีการบริหารงานด้วยความเป็นธรรม โปร่งใส และมีความเสมอภาค

2.9 หลักความเสมอภาค

2.9.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการบริหารสถานศึกษาด้วยความเสมอภาค เพื่อให้ผู้ร่วมงานให้ความเคารพนับถือ มีความเท่าเทียม เสมอภาค ไม่มีการลำเอียง

2.9.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการปฏิบัติต่อครู นักเรียน อย่างเท่าเทียมกัน

2.10 หลักมุ่งเน้นฉันทามติ

2.10.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการหาข้อตกลงของกลุ่มร่วมกัน จากการใช้กระบวนการคิดแสดงความคิดเห็น ลงมติ และปฏิบัติตามมติที่กลุ่มได้ช่วยกันแสดงความคิดเห็น โดยไม่มีข้อขัดแย้งเกิดขึ้นภายหลัง

2.10.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการบริหารงานโดยการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

2.10.3 สถานศึกษาควรมีการจัดประชุมเพื่อปรึกษาหารือ และแสวงหาความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ เพื่อหาฉันทามติในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ เพื่อเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในงานต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 มีประเด็นสำคัญนำมาอภิปรายผลไว้ ดังนี้

1. สภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 โดยภาพรวมทุกด้านมีค่าเฉลี่ยมาก และอยู่ในระดับปฏิบัติมาก โดยเฉพาะในด้านความเสมอภาคที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนในอำเภอแม่สายเป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีนักเรียนหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยที่ผู้ปกครองอพยพมาจากประเทศเพื่อนบ้าน เข้ามาอยู่โดยการควบคุมของส่วนราชการเป็นจำนวนมาก ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องเน้นการปฏิบัติราชการต่อครู นักเรียนอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกด้านชายหญิง ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ และอายุ โดยให้โอกาสความเท่าเทียมกันของการเข้าถึงบริการสาธารณะของกลุ่มบุคคลผู้ด้อยโอกาสในสังคมเหล่านั้นด้วย และในขณะเดียวกันในด้านที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับด้านอื่น ๆ ถึงแม้จะมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากก็ตาม นั่นก็คือ ด้านนิติธรรม อาจเป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษายังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในด้านกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับของสถานศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอด ทำให้ไม่สามารถนำข้อบังคับต่าง ๆ มาปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง จึงส่งผลให้การบริหารสถานศึกษาในด้านหลักนิติธรรม มีระดับการปฏิบัติที่ต่ำกว่าด้านอื่น ๆ และใกล้เคียงกับผลการศึกษาของ กุณทลี ไชยลีนฟ้า (2557) ได้ศึกษาสภาพปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารโดยหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอแม่สรวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 โดยผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวมสภาพการบริหาร โดยหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอแม่สรวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 ทั้ง 6 ด้าน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา ในรายด้าน พบว่า ด้านหลักการมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านหลักคุณธรรม และด้านหลักความคุ้มค่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักความโปร่งใส และด้านหลักนิติธรรม ตามลำดับ และใกล้เคียงกับผลการศึกษาของ พระปลัดไพโรวัลย์ ชาคโร (ศรีเมือง) (2558) ได้ศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานศึกษาสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร โดยมีผลการวิจัย คือ ครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารสถานศึกษาตาม หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือ ด้านหลัก คุณธรรม ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักความโปร่งใส ด้าน หลักความมีส่วนร่วม และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านหลักนิติธรรม ตามลำดับ

1.1 ในการใช้หลักประสิทธิผล ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารงานเป็นไป เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของครู นักเรียน และชุมชน มีกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ ที่มีมาตรฐาน มีการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ครู และชุมชน ซึ่งใกล้เคียงกับผลการศึกษาของ การบริหารภาครัฐกับการสร้างธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า (2558, หน้า 8) กล่าวถึงหลักประสิทธิผล คือ กระบวนการต้องสร้าง ผลสัมฤทธิ์ที่ตรงต่อความต้องการ และขณะเดียวกันก็ต้องใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วย หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ในการปฏิบัติราชการต้องมี วิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ มีการวางแผนเป้าหมายการปฏิบัติงาน ที่ชัดเจน และอยู่ในระดับที่ตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชน สร้างกระบวนการปฏิบัติงาน อย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน มีการจัดการความเสี่ยง และมุ่งเน้นผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ รวมถึงมีการติดตามประเมินผล และพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

1.2 ส่วนการใช้หลักประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดสัดส่วน ของทรัพยากรในการบริหารงานที่เหมาะสม (ด้านต้นทุน แรงงาน และระยะเวลา) มีการออกแบบ กระบวนการปฏิบัติงาน โดยการใช้เทคนิค และเครื่องมือการบริหารจัดการที่เหมาะสม และมีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ้มค่าต่อการลงทุน และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม ซึ่งใกล้เคียงกับผลการศึกษาของ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545

และพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 กล่าวว่า ในการปฏิบัติราชการต้องใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด เกิดผลผลิตภาพที่คุ้มค่าต่อการลงทุน และบังเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม ทั้งนี้ต้องมีการลดขั้นตอนและระยะเวลาในการปฏิบัติงาน เพื่ออำนวยความสะดวก และลดภาระค่าใช้จ่าย ตลอดจนยกเลิกภารกิจที่ซ้ำซ้อนและไม่มี ความจำเป็น

1.3 ส่วนหลักการตอบสนอง สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ชุมชน หรือผู้ปกครอง ติดต่อกับผู้บริหารสถานศึกษาได้เสมอ มีระบบการจัดการข้อร้องเรียนที่มีประสิทธิภาพ สามารถ รับทราบ และสามารถแก้ปัญหาของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้อย่างรวดเร็วภายใต้กรอบเวลาที่สมเหตุสมผล และเป็นไปตามแนวทางที่ตกลงกัน และมีการให้บริการแก่ชุมชนที่สามารถดำเนินการได้ภายใน ระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 กล่าวว่า ในการปฏิบัติราชการต้องสามารถให้บริการได้อย่างมีคุณภาพ สามารถดำเนินการแล้วเสร็จ ภายในระยะเวลาที่กำหนด สร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจ รวมถึงตอบสนองตามความคาดหวัง ความต้องการของประชาชนผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลาย และมีความแตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ การบริหารภาครัฐกับการสร้าง ธรรมนูญภิบาล สถาบันพระปกเกล้า (2558, หน้า 8) กล่าวว่า กระบวนการดำเนินงาน ต้องพยายามดูแลเอาใจใส่ผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย

1.4 ส่วนหลักความรับผิดชอบ ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการสื่อสารและทำความเข้าใจ ในเรื่องแผนการปฏิบัติงานย่อยแก่ทุกคนที่รับผิดชอบ มีการบริหารงานผูกพันกับผลสัมฤทธิ์ ของการดำเนินงานให้เป็นไปตามข้อตกลง และมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ และผลงาน ต่อเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งใกล้เคียงกับผลการศึกษาของ พระราชบัญญัติระเบียบบริหาร ราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการ บ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 กล่าวว่า ในการปฏิบัติราชการต้องสามารถตอบคำถามและชี้แจงได้ เมื่อมีข้อสงสัย รวมทั้ง ต้องมีการจัดวางระบบการรายงานความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ต่อสาธารณะ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบและการให้คุณ ให้โทษ ตลอดจนมีการจัดเตรียมระบบการแก้ไขหรือบรรเทาปัญหา และผลกระทบใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น การบริหารภาครัฐกับการสร้างธรรมนูญภิบาล สถาบันพระปกเกล้า (2558, หน้า 8) กล่าวว่า ภาระรับผิดชอบ คือ ผู้มีอำนาจตัดสินใจไม่ว่าจะอยู่ในภาครัฐ ภาคเอกชน หรือองค์กร ภาคประชาสังคม ต้องมีการรับผิดชอบต่อสาธารณชนทั่วไป และผู้มีส่วนได้เสียในสถาบันของตน ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี

(2542, หน้า 1) ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ เป็นการสร้างกลไกให้ผู้รับผิดชอบ ตระหนักในหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และกระตือรือร้น ในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผล จากการกระทำของตน

1.5 ส่วนการใช้หลักความโปร่งใส ผู้บริหารสถานศึกษามีกระบวนการทำงาน อย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา ชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย มีระบบการตรวจสอบการทำงานภายใน และมีการบริหารงานเป็นไปด้วยความชัดเจน และโปร่งใส ยึดถือตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ สามารถตรวจสอบได้ ซึ่งสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 กล่าวว่า ในการปฏิบัติราชการต้องปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตรงไปตรงมา รวมทั้ง ต้องมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่จำเป็น และเชื่อถือได้ให้ประชาชนได้รับทราบอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนวางระบบให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารดังกล่าวเป็นไปโดยง่าย การบริหารภาครัฐ กับการสร้างธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า (2558, หน้า 8) กล่าวว่า ความโปร่งใส ต้องอยู่บนพื้นฐานของการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสาร โดยบุคคลที่มีความสนใจจะต้องสามารถเข้าถึง กระบวนการและข้อมูลข่าวสารได้โดยตรง ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบ บริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (2542, หน้า 1) กล่าวว่า ความโปร่งใส คือ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกัน โดยมีการให้และการรับข้อมูลที่สะดวก เป็นจริง ทันการณ์ ตรงไปตรงมา มีที่มาที่ไปที่ชัดเจนและเท่าเทียม มีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

1.6 ส่วนหลักการมีส่วนร่วม สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่ม ได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหาประเด็นที่สำคัญ ที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา พร้อมทั้งให้ความร่วมมือกับประชาชนหรือผู้แทนภาคสาธารณะ ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง และมีการให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่นักเรียน บุคลากร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 กล่าวว่า ในการปฏิบัติราชการต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน รวมทั้งเปิดให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหาประเด็นที่สำคัญ ที่เกี่ยวข้อง ร่วมคิดแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินงาน และร่วมตรวจสอบ ผลการปฏิบัติงาน การบริหารภาครัฐกับการสร้างธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า (2558, หน้า 8) กล่าวว่า ชายและหญิงทุกคนควรมีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจ ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ผ่านทางสถาบันตัวแทนอันชอบธรรมของตน การมีส่วนร่วมที่เปิดกว้างนั้นต้องอยู่บนพื้นฐาน

ของการมีเสรีภาพในการรวมกลุ่ม และการแสดงความคิดเห็น รวมถึงสามารถเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมีเหตุผลในเชิงสร้างสรรค์ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (2542, หน้า 1) การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และร่วมคิด ร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น การแจ้งความเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการร่วมตรวจสอบ และร่วมรับผิดชอบต่อผลของการกระทำนั้น

1.7 ส่วนหลักการกระจายอำนาจ ผู้บริหารสถานศึกษามีการมอบหมายงานตรงตามความสามารถและภารกิจ โดยมุ่งเน้นสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน มีการจัดสรรงบประมาณให้แก่โครงการต่าง ๆ บริหารจัดการและตัดสินใจได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม และมีการถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจ ทรัพยากร และภารกิจให้แก่บุคลากรตามความเหมาะสม ซึ่งใกล้เคียงกับผลการศึกษาของ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 กล่าวว่า ในการปฏิบัติราชการควรมีการมอบอำนาจและกระจายความรับผิดชอบในการตัดสินใจ และการดำเนินการให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในระดับต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการโอนถ่ายบทบาทและภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคม

1.8 ส่วนหลักนิติธรรม สถานศึกษามีการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ โดยยึดหลักชัดเจนและความเสมอภาค กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสถานศึกษาได้รับการยอมรับและปฏิบัติตาม และมีการออกกฎระเบียบโดยคำนึงถึงสิทธิหน้าที่ของบุคลากรของโรงเรียน ใกล้เคียงกับพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 กล่าวว่า ในการปฏิบัติราชการต้องใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด ด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียฝ่ายต่าง ๆ การบริหารภาครัฐกับการสร้างธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า (2558, หน้า 8) กรอบตัวบทกฎหมาย ต้องมีความเป็นธรรม และไม่มีการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของสิทธิมนุษยชน ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (2542, หน้า 1) กล่าวว่า การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม ไม่เลือกปฏิบัติ และสังคมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย และกฎข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย มิใช่ตามอำเภอใจ หรือตามอำนาจของตัวบุคคล

1.9 ส่วนหลักความเสมอภาค สถานศึกษาให้โอกาสความเท่าเทียมกันของการเข้าถึงบริการสาธารณะของกลุ่มบุคคลผู้ด้อยโอกาสในสังคม และผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติราชการต่อครู นักเรียน อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกด้านชายหญิง ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ และอายุ สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 กล่าวว่า ในการปฏิบัติราชการต้องให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งแยกด้านชายหญิง ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม และอื่น ๆ อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงโอกาสความเท่าเทียมกันของการเข้าถึงบริการสาธารณะของกลุ่มบุคคลผู้ด้อยโอกาสในสังคมด้วยการบริหารภาครัฐกับการสร้างธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า (2558, หน้า 8) กล่าวว่า ชายและหญิงทุกคนต้องมีโอกาสในการปรับปรุงสถานะ หรือรักษาระดับชีวิตความเป็นอยู่ของตน

1.10 ส่วนหลักเน้นฉันทามติ ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารงานโดยการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เช่น ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน มีการจัดการประชุมเพื่อปรึกษาเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างกันอย่างเปิดใจ และมีความพยายามในการแสวงหาฉันทามติ หรือข้อตกลงร่วมกัน ระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ใกล้เคียงกับผลการศึกษาของการบริหารภาครัฐกับการสร้างธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า (2558, หน้า 8) มีการประสานความแตกต่างในผลประโยชน์ของฝ่ายต่าง ๆ เพื่อหาข้อยุติร่วมกัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย ไม่ว่าจะป็นนโยบาย และกระบวนการขั้นตอนใด ๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ได้บริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ทั้ง 10 หลัก ในการบริหาร โดยมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 สามารถนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการวางแผนในด้านความร่วมมือและการมีส่วนร่วม ร่วมพัฒนาสถานศึกษา ร่วมกับชุมชน และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน ชุมชน และสถานศึกษาต่อไป

2. ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 สามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด ให้บริหารจัดการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยว่าปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 ขาดความรู้ ความเข้าใจ ในด้านกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรและสถานศึกษา ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เพื่อที่จะเป็นประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาสถานศึกษาต่อไป

2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับสภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล กับสถานศึกษาในอำเภออื่น ๆ ในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 เพื่อศึกษาว่ามีสภาพการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลเหมือนหรือต่างกันอย่างไร

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ เรือสีจันทร์. (ม.ป.ป.). **หลักและทฤษฎีบริหารการศึกษา**. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2560, จาก <https://sites.google.com/site/darunsitpattanarangsana/sara-na-ru/hlak-laek-thvsdi-brihar-kar-suksa>.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2549). **แนวทางการปฏิบัติงานการจัดการศึกษาของสถานศึกษา** **นิติบุคคลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- คุณทลี ไชยลิ้นฟ้า. (2557). **สภาพปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารโดยหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอแม่สรวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2**. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง กศ. ม., มหาวิทยาลัยพะเยา, พะเยา.
- คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2553). **การบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล**. สืบค้นเมื่อ 21 กันยายน 2560, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/417635>.
- จันทร์เพ็ญ ขุนพิลึก. (2557). **การปฏิบัติงานตามแนวทางการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีของบุคลากรในสำนักงานที่ดินจังหวัดชลบุรี และสาขา**. ชลบุรี: สำนักงานที่ดินจังหวัดชลบุรี.
- ณัด ภูมิอินทร์. (2542). **การบริหารธุรกิจการเงินพัสดุในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาจังหวัดสมุทรปราการ**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- ถวิล อรัญเวศ. (2554). **การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักธรรมาภิบาล** (พิมพ์ครั้งที่ 1). นครราชสีมา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 4.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2546). **ธรรมาภิบาล: หลักการเพื่อการบริหารรัฐกิจแนวใหม่**. **วารสารสถาบันพระปกเกล้า**, 1(2), 25.

- ธงชัย เจริญโกศล. (2557). **คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพตามความคิดเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดกาญจนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8.** วิทยานิพนธ์ ค.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, กาญจนบุรี.
- ธีรดา จรทะผา. (2555). **คุณลักษณะผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งที่ประชาชนต้องการ.** วิทยานิพนธ์ รป.ม., มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- นัยนา เจริญพล. (2552). **การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, เลย.
- นรภัทร เขตต์วัฒน์. (2556). **ความคิดเห็นของประชาชนต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์การบริหารส่วนตำบลวังสรรพรส อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี.** ม.ป.พ..
- เบญจวรรณ บัวบาน. (2558). **สภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนบ้านวาวี อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย.** การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง กศ. ม., มหาวิทยาลัยพะเยา, พะเยา
- ปชาน สุวรรณมงคล. (2558). **การบริหารงานภาครัฐกับการสร้างธรรมาภิบาล.** กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ประภาพร รักษ์เลี้ยง. (2556). **หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา.** พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยพิษณุโลก.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2558). **คสช. เข้าแก้ปัญหาการบริหารงาน ผอ.ร.ร.วัดจุกกะเมอ หลังมีการร้องเรียน.** สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2560, จาก <https://mgronline.com/local/detail/9580000107508>
- พระปลัดไพโรวัลย์ ชาคโร (ศรีเมือง) (2558). **การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร.** กรุงเทพฯ: สำนักงานการศึกษาสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). **วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.** กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

- ภาวิดา ธาราศรีสุทธิ และวิบูลย์ ไตวณะบุตร. (2542). **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- แมนสรวง แซ่ซิ้ม (2557). **หลักธรรมาภิบาลในการบริหารสถานศึกษา**. สืบค้นเมื่อ 20
กันยายน 2560, จาก <https://mansuang1978.wordpress.com/2014/02/09/บทความเรื่องหลักธรรมาภิบาล>.
- วิภาดา สัตบุตร์, กนกพร สมพรไพสิน และปณิตา แทนกระโทก. (2555). **หลักธรรมาภิบาล
ของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี**. สืบค้นเมื่อ 20 กันยายน 2560, จาก
https://www.opdc.go.th/content.php?menu_id=5&content_id=2442.
- วิวน ตะนะ. (2554). **การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารโรงเรียนในอำเภอเชียงของ
จังหวัดเชียงราย**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ศิริพงษ์ เศาภายน. (2548). **หลักการบริหารการศึกษา: ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ** (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพฯ: บั๊ค พอยท์.
- ศิริวิภา ฉันทะ. (2554). **ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานตามหลักการ
บริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีของเทศบาลตำบลบ้านโป่ง อำเภอพร้าว จังหวัด
เชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ รป.ม., มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- สมเกียรติ พ่วงรอด. (2556). **ธรรมาภิบาลกับการบริหารโรงเรียนที่มี ประสิทธิภาพ**.
ม.ป.ท..
- สมคิด บางโม. (2545). **การบริหาร**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมชาย แสงดวงมาศ. (2549). **สภาพการจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ในสถานศึกษา
ขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 2**.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ปทุมธานี.
- สมศักดิ์ ดงเที่ยง. (ม.ป.ป.). **หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ: มิตรภาพ
การพิมพ์และสตูดิโอ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2550). **ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหาร
กิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: สำนักงานข้าราชการพลเรือน.

สุเมธี ไชยวงศ์. (2559). **สภาพและแนวทางการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานของ
ผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนคติของครูโรงเรียนแม่สายประสิทธิศาสตร์ สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 36. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง**
กศ. ม., มหาวิทยาลัยพะเยา, พะเยา.

อรทัย ทวีระวงษ์. (2557). **การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่นเขตอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ รป.ม.,**
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, กาญจนบุรี.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยพะเยา
UNIVERSITY OF PHAYAO

ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

1. ผศ.ดร.สันติ บุรณะชาติ อาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
2. ดร.ธนเสกฐ สุกากาศ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านป่าแดง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเชียงรายเขต 3
3. นายภูวนารถ จันทาพูน ผู้อำนวยการโรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 5 อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงรายเขต 3

ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามเพื่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

เรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย
จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการบริหารสถานศึกษาในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3

2. แบบสอบถามมี 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามสภาพการบริหารสถานศึกษา ตามหลักธรรมาภิบาล 10 ด้าน

ดังนี้

2.1 หลักประสิทธิผล

2.2 หลักประสิทธิภาพ

2.3 หลักการตอบสนอง

2.4 หลักการรับผิดชอบต่อ

2.5 หลักความโปร่งใส

2.6 หลักการมีส่วนร่วม

2.7 หลักการกระจายอำนาจ

2.8 หลักนิติธรรม

2.9 หลักความเสมอภาค

2.10 หลักมุ่งเน้นฉันทามติ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสอบถามแต่ละด้านตามความเป็นจริง จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

สุภาพวรรณ ยวนมาลัย

นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย \surd ลงใน [] หน้าข้อความที่ตรงกับตัวท่าน

1. เพศ

[] ชาย

[] หญิง

2. ปัจจุบันท่านมีอายุ

[] 20-29 ปี

[] 30-39 ปี

[] 40-49 ปี

[] 50 ปีขึ้นไป

3. ระดับการศึกษา

[] ปริญญาตรี

[] สูงกว่าปริญญาตรี

4. ระยะเวลาและประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งในข้อ 4

[] 1-10 ปี

[] 11-20 ปี

[] 21 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 2 สภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล

คำชี้แจง ขอให้ท่านพิจารณาการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับการบริหารงาน ดังนี้

- 5 หมายถึง การบริหารงานอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง การบริหารงานอยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง การบริหารงานอยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง การบริหารงานอยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง การบริหารงานอยู่ในระดับต้องปรับปรุง

ข้อ	รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
		1	2	3	4	5
หลักประสิทธิผล						
1	ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารงานเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของครู นักเรียนและชุมชน					
2	ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ครูและชุมชน					
3	ผู้บริหารสถานศึกษามีกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบที่มีมาตรฐาน					
4	ผู้บริหารสถานศึกษามีการติดตามประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง					
หลักประสิทธิภาพ						
5	สถานศึกษามีการออกแบบกระบวนการปฏิบัติงานโดยการใช้เทคนิคและเครื่องมือการบริหารจัดการที่เหมาะสม					
6	ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดสัดส่วนของทรัพยากรในการบริหารงานที่เหมาะสม (ด้านต้นทุน แรงงาน และระยะเวลา)					
7	สถานศึกษามีการวัดประสิทธิภาพทางระบบการศึกษา เช่นความสามารถของนักเรียน					

ข้อ	รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
		1	2	3	4	5
หลักประสิทธิภาพ (ต่อ)						
8	สถานศึกษามีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ่มค่าต่อการลงทุน และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนร่วม					
หลักการตอบสนอง						
9	สถานศึกษามีการให้บริการแก่ชุมชนที่สามารถดำเนินการได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด					
10	สถานศึกษาสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ รวมถึงตอบสนองตามความคาดหวัง/ความต้องการของชุมชนได้					
11	สถานศึกษาสามารถรับทราบ และสามารถแก้ปัญหาของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายใต้กรอบเวลาที่สมเหตุสมผล และเป็นไปตามแนวทางที่ตกลงกัน					
12	สถานศึกษาจัดให้มีช่องทางเครือข่ายการให้บริการที่มีความครบถ้วน และมีประสิทธิผล					
13	สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ชุมชนหรือผู้ปกครองติดต่อกับผู้บริหารสถานศึกษาได้เสมอ มีระบบการจัดการข้อร้องเรียนที่มีประสิทธิผล					
หลักการรับผิดชอบ						
14	สถานศึกษาของท่านมีความสำนึกในการรับผิดชอบต่อปัญหาสาธารณะ					
15	ผู้บริหารสถานศึกษามีความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่และผลงานต่อเป้าหมายที่กำหนดไว้					
16	ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารงานผูกพันกับผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงาน ให้เป็นไปตามข้อตกลง					

ข้อ	รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
		1	2	3	4	5
หลักการรับผิดชอบ (ต่อ)						
17	ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการสื่อสารและทำความเข้าใจในเรื่องแผนการปฏิบัติงานย่อยแก่ทุกคนที่รับผิดชอบ					
18	ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้มีบุคคลฝ่ายต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หรือสามารถตรวจสอบและประเมินผลการบริหารได้					
หลักความโปร่งใส						
19	ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารงานเป็นไปด้วยความชัดเจนและโปร่งใส ยึดถือตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ สามารถตรวจสอบได้					
20	ผู้บริหารสถานศึกษามีกระบวนการทำงานอย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา ชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย					
21	สถานศึกษามีระบบการตรวจสอบการทำงานภายใน					
22	ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้มีบุคคลฝ่ายต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หรือสามารถตรวจสอบและประเมินผลการบริหารได้					
หลักการมีส่วนร่วม						
23	สถานศึกษามีการให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่นักเรียน บุคลากร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง					
24	สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่มได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษา					
25	สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องสำคัญที่มีผลกระทบต่อโรงเรียน					
26	สถานศึกษาให้ความร่วมมือกับประชาชนหรือผู้แทนภาคสาธารณะในการทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง					

ข้อ	รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
		1	2	3	4	5
หลักการกระจายอำนาจ						
27	ผู้บริหารสถานศึกษามีการถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจ ทรัพยากร และภารกิจให้แก่บุคลากรตามความเหมาะสม					
28	ผู้บริหารสถานศึกษามีการมอบหมายงานตรงตามความสามารถ และภารกิจ โดยมุ่งเน้นสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน					
29	ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดสรรงบประมาณให้แก่โครงการต่าง ๆ บริหารจัดการและตัดสินใจได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม					
หลักนิติธรรม						
30	ผู้บริหารสถานศึกษา บริหารงานด้วยความเป็นธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในหมู่คณะ					
31	สถานศึกษามีการออกกฎระเบียบโดยคำนึงถึงสิทธิหน้าที่ ของบุคลากรของโรงเรียน					
32	สถานศึกษามีการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ โดยยึดหลักชัดเจน และความเสมอภาค					
33	กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสถานศึกษาได้รับการยอมรับและปฏิบัติตาม					
หลักความเสมอภาค						
34	ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติราชการต่อครู นักเรียนอย่าง เท่าเทียมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยกด้านชายหญิง ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ และอายุ					
35	สถานศึกษาให้โอกาสความเท่าเทียมกันของการเข้าถึงบริการ สาธารณะของกลุ่มบุคคลผู้ด้อยโอกาสในสังคม					
หลักมุ่งเน้นฉันทามติ						
36	ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารงานโดยการรับฟังความคิดเห็น ของผู้อื่น เช่น ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน					

ข้อ	รายการ	ระดับการปฏิบัติ				
		1	2	3	4	5
หลักมุ่งเน้นฉันทามติ (ต่อ)						
37	ผู้บริหารสถานศึกษามีความพยายามในการแสวงหาฉันทามติหรือข้อตกลงร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน					
38	สถานศึกษามีการจัดการประชุมเพื่อปรึกษา เสนอแนะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลระหว่างกันอย่างเปิดใจ					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล

คำชี้แจง ขอให้ท่านให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล 10 ด้านดังต่อไปนี้

1. หลักประสิทธิภาพ

.....

.....

2. หลักประสิทธิภาพหลักมุ่งเน้นฉันทามติ

.....

.....

3. หลักการตอบสนอง

.....

.....

4. หลักการรับผิดชอบต่อ

.....

.....

5. หลักความโปร่งใส

.....

.....

6. หลักการมีส่วนร่วม

.....

.....

7. หลักการกระจายอำนาจ

.....

.....

8. หลักนิติธรรม

.....

.....

9. หลักความเสมอภาค

.....

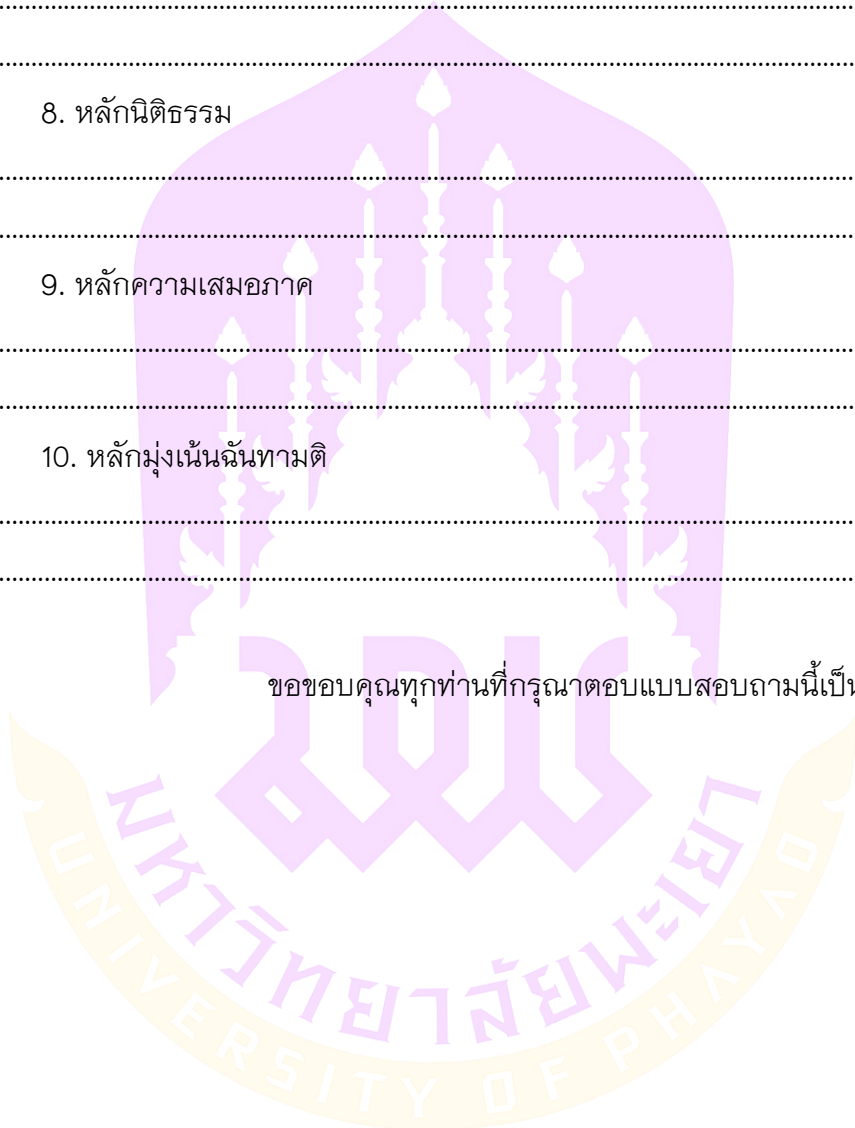
.....

10. หลักมุ่งเน้นฉันทามติ

.....

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่กรุณาตอบแบบสอบถามนี้เป็นอย่างสูง

ภาคผนวก ค ผลการหาคุณภาพของเครื่องมือ

การหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลตารางแสดงผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน

ข้อ	รายการประเมิน	ความคิดเห็น			รวม	ค่า IOC	สรุปผล
		ของผู้เชี่ยวชาญ					
		1	2	3			
หลักประสิทธิผล							
1	ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารงานเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของครู นักเรียน และชุมชน	1	1	1	3	1	ใช้ได้
2	ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ครู และชุมชน	1	1	1	3	1	ใช้ได้
3	ผู้บริหารสถานศึกษามีกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบที่มีมาตรฐาน	1	1	1	3	1	ใช้ได้
4	ผู้บริหารสถานศึกษามีการติดตามประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง	1	1	1	3	1	ใช้ได้
หลักประสิทธิภาพ							
5	สถานศึกษามีการออกแบบกระบวนการปฏิบัติงานโดยการใช้เทคนิคและเครื่องมือการบริหารจัดการที่เหมาะสม	1	1	1	3	1	ใช้ได้
6	ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดสัดส่วนของทรัพยากรในการบริหารงานที่เหมาะสม (ด้านต้นทุน แรงงาน และระยะเวลา)	1	1	1	3	1	ใช้ได้

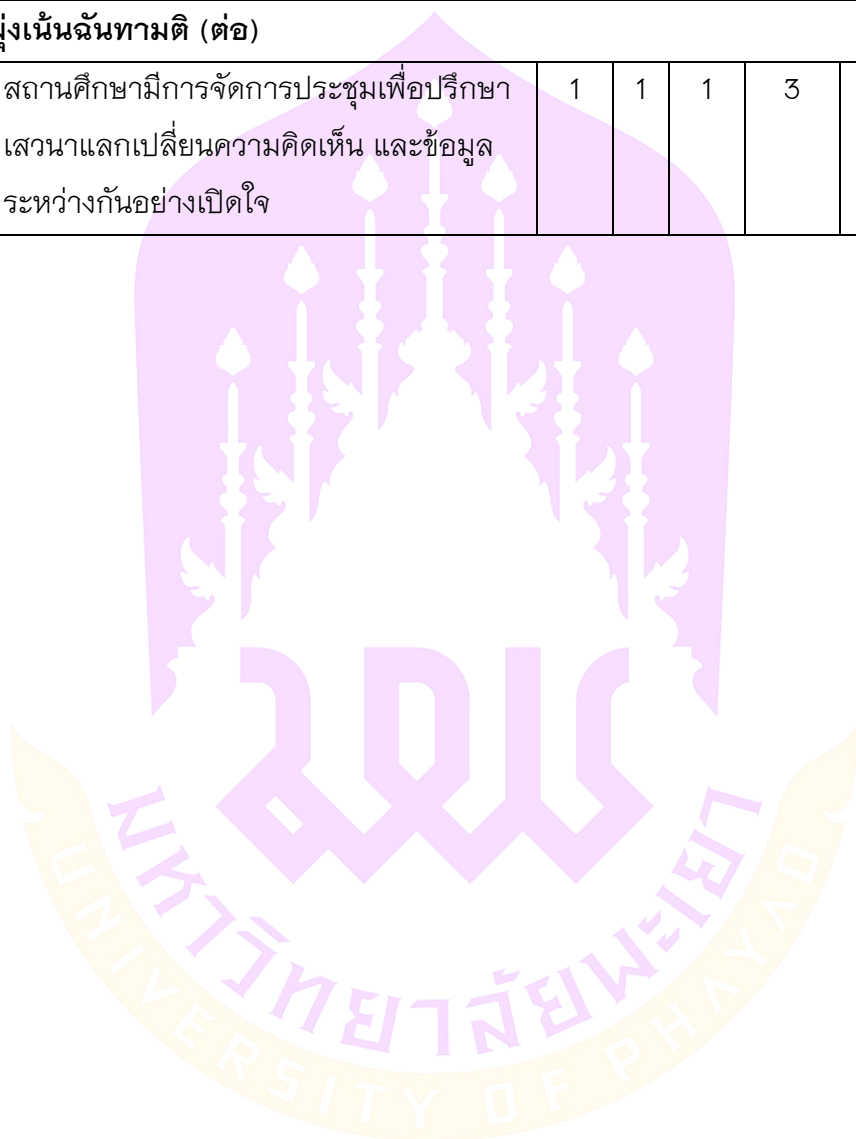
ข้อ	รายการประเมิน	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC	สรุป ผล
		1	2	3			
หลักประสิทธิภาพ (ต่อ)							
7	สถานศึกษามีการวัดประสิทธิภาพทางระบบการศึกษา เช่นความสามารถของนักเรียน	1	1	1	3	1	ใช้ได้
8	สถานศึกษามีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด คุ่มค่าต่อการลงทุนและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม	1	1	1	3	1	ใช้ได้
หลักการตอบสนอง							
9	สถานศึกษามีการให้บริการแก่ชุมชนที่สามารถดำเนินการได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด	1	1	1	3	1	ใช้ได้
10	สถานศึกษาสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ รวมถึงตอบสนองตามความคาดหวัง/ความต้องการของชุมชนได้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
11	สถานศึกษาสามารถรับทราบ และสามารถแก้ปัญหาของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายใต้กรอบเวลาที่สมเหตุสมผล และเป็นไปตามแนวทางที่ตกลงกัน	1	1	1	3	1	ใช้ได้
12	สถานศึกษาจัดให้มีช่องทางเครือข่าย การให้บริการที่มีความครบถ้วน และมีประสิทธิผล	1	1	1	3	1	ใช้ได้
13	สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ชุมชนหรือผู้ปกครองติดต่อกับผู้บริหารสถานศึกษาได้เสมอ มีระบบการจัดการข้อร้องเรียนที่มีประสิทธิผล	1	1	1	3	1	ใช้ได้
หลักการรับผิดชอบ							
14	สถานศึกษาของท่านมีความสำนึกในการรับผิดชอบต่อปัญหาสาธารณะ	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC	สรุป ผล
		1	2	3			
หลักการรับผิดชอบ (ต่อ)							
15	ผู้บริหารสถานศึกษามีความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่และผลงานต่อเป้าหมายที่กำหนดไว้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
16	ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารงานผูกพันกับผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงาน ให้เป็นไปตามข้อตกลง	1	1	1	3	1	ใช้ได้
17	ผู้บริหารสถานศึกษาได้มีการสื่อสารและทำความเข้าใจในเรื่องแผนการปฏิบัติงานย่อยแก่ทุกคนที่รับผิดชอบ	1	1	1	3	1	ใช้ได้
18	ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้มีบุคคลฝ่ายต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หรือสามารถตรวจสอบและประเมินผลการบริหารได้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
หลักความโปร่งใส							
19	ผู้บริหารสถานศึกษามีการบริหารงานเป็นไปด้วยความชัดเจนและโปร่งใส ยึดถือตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ สามารถตรวจสอบได้	1	1	1	3	1	ใช้ได้
20	ผู้บริหารสถานศึกษามีกระบวนการทำงานอย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา ชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย	1	1	1	3	1	ใช้ได้
21	สถานศึกษามีระบบการตรวจสอบการทำงานภายใน	1	1	1	3	1	ใช้ได้
22	ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้มีบุคคลฝ่ายต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หรือสามารถตรวจสอบและประเมินผลการบริหารได้	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC	สรุป ผล
		1	2	3			
หลักการมีส่วนร่วม							
23	สถานศึกษามีการให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่นักเรียน บุคลากร และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง	1	1	1	3	1	ใช้ได้
24	สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทุกกลุ่มได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอ ปัญหา/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง ในสถานศึกษา	1	1	1	3	1	ใช้ได้
25	สถานศึกษาเปิดโอกาสให้ครู และนักเรียน เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องสำคัญ ที่มีผลกระทบต่อโรงเรียน	1	1	1	3	1	ใช้ได้
26	สถานศึกษาให้ความร่วมมือกับประชาชน หรือผู้แทนภาคสาธารณะในการทำกิจกรรม ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง	1	1	1	3	1	ใช้ได้
หลักการกระจายอำนาจ							
27	ผู้บริหารสถานศึกษามีการถ่ายโอนอำนาจ การตัดสินใจ ทรัพยากร และภารกิจให้แก่ บุคลากรตามความเหมาะสม	1	1	1	3	1	ใช้ได้
28	ผู้บริหารสถานศึกษามีการมอบหมายงาน ตรงตามความสามารถและภารกิจ โดย มุ่งเน้นสร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน	1	1	1	3	1	ใช้ได้
29	ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดสรรงบประมาณ ให้แก่โครงการต่าง ๆ บริหารจัดการ และตัดสินใจได้อย่างทั่วถึง และเท่าเทียม	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC	สรุป ผล
		1	2	3			
หลักนิติธรรม							
30	ผู้บริหารสถานศึกษา บริหารงานด้วยความ เป็นธรรม โปร่งใส และตรวจสอบได้ เพื่อให้ เกิดความสงบเรียบร้อยในหมู่คณะ	1	1	1	3	1	ใช้ได้
31	สถานศึกษามีการออกกฎระเบียบโดยคำนึงถึง สิทธิหน้าที่ของบุคลากรของโรงเรียน	1	1	1	3	1	ใช้ได้
32	สถานศึกษามีการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ โดยยึดหลักชัดเจน และความเสมอภาค	1	1	1	3	1	ใช้ได้
33	กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสถานศึกษาได้รับการ ยอมรับ และปฏิบัติตาม	1	1	1	3	1	ใช้ได้
หลักความเสมอภาค							
34	ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติราชการต่อครู นักเรียนอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยก ด้านชายหญิง ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ และอายุ	1	1	1	3	1	ใช้ได้
35	สถานศึกษาให้โอกาสความเท่าเทียมกัน ของการเข้าถึงบริการสาธารณะของกลุ่มบุคคล ผู้ด้อยโอกาสในสังคม	1	1	1	3	1	ใช้ได้
หลักมุ่งเน้นฉันทามติ							
36	ผู้บริหารสถานศึกษาบริหารงานโดยการรับ ฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เช่น ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน	1	1	1	3	1	ใช้ได้
37	ผู้บริหารสถานศึกษามีความพยายาม ในการแสวงหาฉันทามติหรือข้อตกลง ร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ข้อ	รายการ	ความคิดเห็น ของ ผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่า IOC	สรุป ผล
		1	2	3			
หลักมุ่งเน้นฉันทามติ (ต่อ)							
38	สถานศึกษามีการจัดการประชุมเพื่อปรึกษา เสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และข้อมูล ระหว่างกันอย่างเปิดใจ	1	1	1	3	1	ใช้ได้

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	สุภาพรพรณ ยวนมาลัย
วัน เดือน ปี เกิด	21 กรกฎาคม 2525
สถานที่เกิด	จังหวัดเชียงราย
วุฒิการศึกษา	ศศ.บ.(ภาษาอังกฤษ), มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, กรุงเทพมหานคร
ที่อยู่ปัจจุบัน	276 หมู่ที่ 8 ตำบลแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย
ผลงานตีพิมพ์	สุภาพรพรณ ยวนมาลัย (ผู้บรรยาย). (16 มิถุนายน 2561). การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3. ใน การประชุมวิชาการบัณฑิตศึกษาคั้งที่ 4 (หน้า 384-397). พะเยา: กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา.
รางวัลที่ได้รับ	-

